

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до

**дипломної роботи
магістра**

**СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОФОБІЗМІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

Виконав: студент (-ка) групи ГФ-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Осуховська Анна Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Є. О. Четвертак

Рецензент д.ф.н., проф. А. М. Приходько

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет _____ ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра _____ теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти _____ магістр
Спеціальність _____ 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) _____ 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Осуховської Анни Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) _____ Способи творення та етнолінгвістичні особливості етнофобізмів сучасної англійської мови

керівник проекту (роботи) _____ Четвертак Євгенія Олександрівна, к. ф. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «06» листопада 2020 року № 316

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____ 18 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): Т. М. Антонченко, О. В. Круглова, А. Ф. Артемова, Л. П. Крисін, Г. М. Лягошняк, В. А. Никонов, W. C. Cockerham, K. Dahlgren та ін..

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): теоретичні засади дослідження етнофобізмів у різних варіантах англійської мови; аналіз способів творення англійських етнофобізмів у різних варіантах англійської мови; аналіз лінгвокультурологічних особливостей англійських етнофобізмів.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
II	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
III	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
IV	Журавель С. М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 20 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2	жовтень 2020	виконано
7.	Підготовка розділу 3	листопад 2020	виконано
8.	Підготовка розділу 4	листопад 2020	виконано
9.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2020	виконано
10.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
11.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
12.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
13.	Захист дипломної роботи		

Студента

_____ (підпис)

Осуховська А.С.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

_____ (підпис)

Четвертак Є.О.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 111 с., 3 додатка, 82 джерела.

Об'єкт дослідження – способи творення та етнолінгвістичні особливості етнофобізмів сучасної англійської мови.

Мета роботи – виявлення та аналіз засобів вираження етнофобії в американській, британській, австралійській, канадській та новозеландській версіях англійської мови:

У роботі були використані наступні методи дослідження: описовий метод; метод синтезу; метод аналізу; метод семантичного аналізу; метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу; метод перекладацького аналізу; метод словникових дефініцій; метод стилістичного аналізу; компаративний метод.

У першому розділі дипломної роботи розглядається загальна характеристика етнономінацій у сферах життя та засобів масової інформації. У другому розділі розглядаються шляхи створення англомовних етнофобів в різних варіантах англійської мови. У третьому розділі аналізується етнофобізм з позицій етнолінгвістичного напрямку мовознавства, а саме виділення лексем цих варіантів англійської мови на основі особливостей в етнолінгвістичному просторі. У четвертому розділі було проведено аналіз безпеки життєдіяльності і охорони праці. Результати наукових досліджень надають можливості для подальшого вивчення етнофобізмів в інших версіях англійської мови. В додатках надано глосарій найчастіше вживаних в досліджених етнофобізмів з перекладом на українську мову.

ЕТНОФОБИЗМИ, ПЕРЕКЛАД, ТВОРЕННЯ СЛІВ, ТЕРМІНОЛОГІЯ, СЛОВОСКЛАДАННЯ, МЕТАФОРА, ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП..... 7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОФОБІЗМІВ 11

1.1. Загальна характеристика етнонімічних назв у різних варіантах англійської мови..... 11

1.2. Етнофобізми в сферах життя та медіа..... 15

1.3. Номінативні та лінгвокультурологічні аспекти дослідження етнонімічних назв..... 18

1.4. Етнофобізми як види дерогативно-маркованих етнонімів 21

1.5. Особливості варіативності англійської мови..... 24

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОФОБІЗМІВ 30

2.1. Творення етнофобізмів у американському варіанті англійської мови .. 30

2.2. Творення етнофобізмів у британському варіанті англійської мови 35

2.3. Творення етнофобізмів у австралійському варіанті англійській мові... 39

2.4. Творення етнофобізмів у канадському варіанті англійської мови 41

2.5. Творення етнофобізмів у новозеландському варіанті англійської мови..... 44

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕТНОФОБІЗМІВ..... 47

3.1. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у американському варіанті англійської мови..... 47

3.2. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у британському варіанті англійської мови..... 52

3.3. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у австралійському варіанті англійської мови.....	59
3.4. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у канадському варіанті англійської мови.....	64
3.5. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у новозеландському варіанті англійської мови.....	68
Розділ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	72
4.1. Аналіз потенційних небезпек.....	73
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	74
4.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці.....	77
4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	84
4.4.1. Заходи з пожежної безпеки.....	84
4.4.2. Порядок оповіщення та організація зв'язку у разі загрози виникнення надзвичайної ситуації.....	85
ВИСНОВКИ	89
SUMMARY	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ	103
Додаток А. Словник етнофобізмів	103
Додаток Б. Тези доповіді	107
Додаток В. Наукова стаття у фаховому виданні	109

ВСТУП

Сучасні лінгвістичні дослідження відзначаються інтересом до проблеми взаємодії мови, мислення й етнічної свідомості. Суб'єктивна природа сприйняття та мислення представників різних націй, народів, етносів визначає появу етнічних стереотипів, поширення та закріплення яких відбувається, насамперед, завдяки мові.

Незважаючи на те, що етнічні стереотипи вже неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних досліджень, ще й дотепер не визначена їх роль в дискурсі в американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови.

Вивчення структурно-семантичних особливостей є невід'ємною частиною аналізу етнофобізмів. Семантична наповненість і структурній різноманітності складає велике поле для дослідження даної категорії мовних одиниць. Пошук засобів вираження максимального обсягу інформації мінімальними мовними засобами призводить до появи нових мовних одиниць на основі існуючих.

Саме тому темою нашої дипломної роботи є способи творення та етнолінгвістичні особливості етнофобізмів сучасної англійської мови.

Незважаючи на інтенсивні дослідження цього питання, етнофобізми залишаються важко доступними для аналізу через низку об'єктивних труднощів, а саме: відсутність чітко обмеженої функціональної сфери та складність концептуалізації самого поняття. Тому проблема етнофобізмів залишається актуальною і дотепер привертає увагу мовознавців.

Зазначимо, що дослідженням етнофобізмів займалися такі мовознавці, як Т. М. Антонченко, С. А. Арутюнов, Л. К. Байрамова, Н. В. Васильєва, П. І. Гнатенко, В. І. Павленко та інші науковці.

Проблема стереотипізації та расизму завжди були конфліктогенним питанням. Саме тому в етнофобізмах виявляються стереотипні уявлення

людей про представників своєї нації, а також іноземців, які прибувають до країни.

Актуальність дослідження зумовлена антропоцентричним характером сучасних лінгвістичних розвідок, підвищеним інтересом мовознавців до питання специфіки сприйняття та вербалізації людиною етносоціальної та етнокультурної дійсності та її фрагментів, відсутністю праць, присвячених аналізу особливостей лінгвальної актуалізації етнічних стереотипів в американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 316 від 06.11.2020 р.

Мета роботи полягає у визначенні та аналізі засобів вираження етнофобізмів в американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови:

Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- надати загальну характеристику етнофобізмів і визначити їх типи;
- схарактеризувати американський, британський, австралійський, канадський та новозеландський варіанти англійської мови як актуалізацію етнофобізмів;
- проаналізувати номінативні засоби вираження етнофобізмів у типі вказаного дискурсу;
- виявити загальну специфіку та лінгвокультурологічні особливості етнономінацій.

Об'єктом дослідження є особливості функціонування окремих етнофобізмів в американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови.

Предметом дослідження є номінативні засоби вираження етнофобізмів та їх лінгвокультурні особливості у американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови.

Матеріалом дослідження слугували терміни в яких виявляються стереотипні уявлення американського, британського, австралійського, канадського та новозеландського народу про представників своєї та чужих націй.

У роботі було використано такі **методи дослідження**: *описовий* метод і методи *синтезу та аналізу* – для надання загальної характеристики етнічних стереотипів американського, британського, австралійського, канадського та новозеландського варіанту англійської мови як контексту їх актуалізації; методів *семантичного та контекстуально-інтерпрета-тивного аналізу*, а також *аналізу словникових дефініцій* – для визначення номінативних одиниць вираження етнічних стереотипів та їх значення у лінгвокультурологічних особливостях американського, британського, австралійського, канадського та новозеландського варіанту англійської мови.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше визначаються способи творення та етнолінгвістичні особливості етнофобізмів сучасної англійської мови (американського, британського, австралійського, канадського та новозеландського варіантів).

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати є певним внеском у такі галузі та напрями сучасної лінгвістики, як дискурсологія, семантика, етнолінгвістика. Результати роботи також сприяють вирішенню низки питань комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики та аксіологічної лінгвістики, пов'язаних із з'ясуванням творення та лінгвокультурологічного походження етновобізмів у сучасній англійській мові.

Робота має також **практичну цінність**, оскільки її результати можуть бути використані в навчальних курсах із лінгвокраїнознавства; у спецкурсах

із лінгвопрагматики, дискурсології, лексикології, термінології; при написанні курсових і дипломних робіт.

Апробація роботи. Результати роботи доповідалися на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2019» (НУ «ЗП») у 2019 і 2020 рр. Було опубліковано тези доповіді за темою «Етнофобізми американського варіанта англійської мови на позначення корінного населення США» [40]. Окрім того, за темою роботи було опубліковано наукову статтю «Роль опозиції «Свій-Чужий» у формуванні етнічної картини світу» [41] у «Науковому віснику міжнародного гуманітарного університету» (випуск 43, том 2), м. Одеса. За результатами апробації надруковано дві публікації.

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (82 найменування) та 3 додатка. Загальний обсяг роботи – 111 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОФОБІЗМІВ

У розділі надається загальна характеристика етнонімічних назв, етнофобізмів у сферах життя та медіа, номінативних та лінгвокультурологічних аспектів дослідження етнонімічних назв, етнофобізмів як видів дерогативно-маркованих етнонімів та особливості варіативності англійської мови.

1.1. Загальна характеристика етнонімічних назв у різних варіантах англійської мови

Етнофобізми постійно привертають увагу дослідників, тому що є центральним образним засобом у всіх стилях і жанрах використання мови; в сімдесятих роках вийшло 4 193 публікації по метафорі, в 80-х – 3380. Історія вивчення метафори в логіко-філософському і лінгвістичному аспектах докладно викладена в узагальнюючих роботах російських і зарубіжних вчених і збірниках найзначніших робіт по метафорі, де дані автори виступають як редактори: Н. Д. Арутюнова, Е. Ортон [3, с. 7].

Е. Ортон, простежуючи вивчення метафори в логіко-філософському аспекті, пропонує враховувати такі напрямки, як логічний позитивізм (*logical positivism*) в роботах Расселла, Вітгенштейна [4, с. 130]. Далі, Е. Ортон згадує релятивістський підхід (*relativist view*), тут він називає роботи Сепір, Уорф. Е. Ортон проводить зіставлення двох основних напрямків, які він узагальнено називає *constructivism vs nonconstructivism*, суть яких в уявленні про метафору як основний засіб творчого потенціалу мови, висловлення відхилення від норми, засоби, паразитує на нормативному вживанні мови, з одного боку, і, з іншого боку, уявлення про метафору як про засіб, найбільш яскраво демонструє відносини між мовою і мисленням [10, с. 75].

Історично метафора була центральним об'єктом вивчення в риторичі і досліджувалася в межах таких дисциплін, як література, риторика, поетика, образні засоби, стежки. Річарда ввів терміни, що дозволяють описати суть метафори і запропонував теорію, як вони функціонують. Метафора привернула увагу філософів і лінгвістів, психологів і педагогів, вивчалася з точки зору мікроскопічного і макроскопічного підходів. Шен і Редді запропонували розглядати метафору з точки зору пізнання світу. Шен запропонував вивчати метафору в соціальному контексті як породжуючу метафору (*a generative metaphor*), нерідко розглядаючи дилему як (фреймовий конфлікт (*frame conflict*) з розв'язанням конфлікту у вигляді фреймової реконструкції (*frame reconstructure*). Редді виступив з ідеєю метафори зв'язку (*conduit metaphor*), виходячи з того, що мова взагалі і метафора, зокрема, виступає як канал передачі ідей [5, с. 167].

Н. Д. Арутюнова подає своєму огляду цитати, які вводять в світ метафори: Метафора набагато розумніша, ніж її творець, і такими є багато речей. Все має свої глибини (Ліхтенберг); Недостатність логіки в повсякденній мові заповнюється використанням метафор. Логічність і метафоричність тексту – це два доповнюють один одного його прояви видатний лінгвіст, Н. Д. Арутюнова зауважує, що таємниця метафори приваблювала до себе найбільших мислителів – від Аристотеля до Руссо і Гегеля і далі до Е. Кассіра, Х. Ортеги-і-Гассета та багатьох інших. Про метафору написано безліч робіт. Про неї висловлювалися не тільки вчені, а й самі її творці-письменники, поети, художники, кінематографісти [25, с. 24]. Ні критика, яка не мала би власної думки про природу і естетичної цінності метафори.

Вивчення метафори традиційно, але в даний час воно стає все більш інтенсивним і швидко розширюється, захоплюючи різні області знання Філософію, логіку, психологію, психоаналіз, літературознавство, літературну критику, теорію витончених мистецтв, семіотику, риторичу, лінгвістичну філософію, різні школи лінгвістики. Інтерес до метафори сприяв взаємодії

названих напрямку наукової думки, їх ідейної консолідації, наслідком якої стало формування когнітивної науки, зайнятої дослідженням різних сторін людської свідомості. «В цій основі – припущення про те, що людські когнітивні структури, як сприйняття, мова, мислення, нам'яти або дія – нерозривно пов'язані між собою в рамках однієї загальної задачі: здійснення процесів засвоєння, переробки і трансформації знання, які, власне, і визначають сутність людського розуму» [17, с. 14].

Метафора може бути образною, красивою, виразною і огидною, що викликає огиду, без метафори немислима ні художня, ні розмовна мова.

Ф. Уілрайт вважає метафору елементом Т-мови або «мова, що створює напругу», ключове поняття теорії метафори, що розвивається Ф. Уілрайта. «Бог, що говорить устами дельфійського оракула, за словами Геракліта, не повідомляє і не приховує, він подає знаки». Символи Т-мови можуть натякати на об'єкти такої природи, що при використанні прямолінійних методів ігноруються або ж спотворюються [15, с. 312].

У когнітивній лінгвістиці метафора розглядається як одна з форм концептуалізації, як когнітивний процес, який виражає і формує нові поняття і без яких неможливе одержання нового знання. Дж. Лакофф виділяє в спеціальний розділ роздуми про культурному тлі концептуальної метафори. Більшість основоположних цінностей в культурі узгоджуються з метафоричною структурою базових понять даної культури. Ці цінності глибоко увійшли в культуру народу і можуть відображати як універсальні цінності, властиві людству взагалі, так і національно-специфічні, характерні для даної національної культури, а також особливі для певного культурного співтовариства, для окремої конкретної соціальної ситуації [9, с. 34]. Так, *The future will be better* – це загальне твердження про прогресу. *There will be more in the future* може в певній ситуації позначати перевиробництво товарів і інфляцію заробітної плати. *Your status will be higher in the future* відображає світогляд кар'єризму, просування по службовій драбині. Всі ці твердження узгоджуються з нашими просторовими метафорами, що не можна сказати

про протилежні їм висловлювань [7, с. 54]. Таким чином, можна зробити висновок, що наші культурні цінності існують не ізольовано один від одного, а утворюють узгоджену систему з метафоричними поняттями нашого щоденного життя. Фахівці не стверджують, що всі цінності культури безпосередньо пов'язані з існуючою метафоричною системою, але припускають, що ті метафори, які використовуються носіями мови і глибоко увійшли в їх свідомість, очевидно, логічно пов'язані з метафоричною системою [20, с. 79].

У звичайних умовах зазначені цінності дієві в суспільстві постійно. Але оскільки в реальному житті не буває тільки звичайних умов, то найчастіше ці цінності, а також пов'язані з ними метафори, вступають в протиріччя. Для пояснення даного конфлікту між цінностями (і відповідними їм метафорами), слід виявити різні пріоритети, які приписуються цим цінностям і метафор в соціальних субкультурах, які їх використовують. Якщо порівняти дві метафори *More is up i Good is up*, перша має велику ступінь значущості в англійській мові, тому що такі приклади, як *Inflation is rising*; і *The crime rate is growing*, мають негативну конотацію, не збігається зі значенням другої метафори [16, с. 19].

В цілому, яким цінностям віддається пріоритет, залежить як від тієї субкультури, в якій живе людина, так і від особистих ціннісних установок. Різноманітні субкультури в рамках домінуючої культури поділяють базові цінності даного суспільства, але надають їм різні пріоритети. Наприклад, Дж. Лакофф наводить приклад: *bigger is better*; дана метафора може вступити в конфлікт з фразою *There will be more in the future*, коли постає питання, чи купувати великий автомобіль зараз, з розстрочкою, на виплату якої піде велика частина майбутньої зарплати, або купити автомобіль поменше, але дешевше. Дж. Лакофф пояснює, що в Америці є соціальні субкультури, в рамках яких людина купує великий автомобіль і мало дбає про те, що буде в майбутньому, але є й інші субкультури, в яких у людей турбота про майбутнє є пріоритетною навіть при покупці маленького автомобіля [3, с. 10].

Крім субкультур в суспільстві є соціальні групи, характерною рисою яких є те, що вони поділяють деякі важливі цінності, які вступають в конфлікт з цінностями магістральної, домінуючої, культури. Показовим є приклад з побуту чернечих орденів, зокрема. У цьому ордені метафори *less is better* і *smaller is better* є істинними по відношенню до матеріальних цінностей, які нібито заважають здійснювати найважливішу функцію членів цього ордена – служити Богу [21, с. 13].

1.2. Етнофобізми в сферах життя та медіа

У складі фразеологізмів етноніми дуже яскраво віддзеркалюють історію народів, зокрема різні колізії, аспекти менталітету, спосіб життя, соціокультурні особливості. Скажімо, назви рідних мов народи використовують для позначення ясності, прозорості мовлення: ісп. *hablar en buen romance (cristiano)*, букв. «розмовляти гарною романською (християнською) мовою», порт. *bem vê que lhe falo português*, букв. «ви ж бачите, що я розмовляю португальською», пор. рос. я вам русским языком говорю або франц. *je vous le dis en bon français* «я кажу це вам доброю французькою», іт. *parlare italiano* («говорити італійською») або рум. *românește îți spun* букв. «кажу, здається, румунською» [23, с. 84].

Для систематизації та кращого розуміння процесів творення англійських етнофобізмів виокремлюємо п'ять основних шляхів словотвору етнофобізмів:

- 1) морфологічний (злиття двох і більше слів, усічення, суфіксація, телескопія, за допомогою компонентів складних слів);
- 2) неморфологічний (словоскладання, метафоризація, конверсія);
- 3) запозичення;
- 4) римований сленг.

Окрім того, виділяємо групу слів, шлях творення яких важко визначити. Результати дослідження показали, що найпродуктивнішим шляхом словотвору є неморфологічний – 48 %. Охарактеризуємо основні способи у межах кожного з визначених шляхів словотвору етнофобізмів у сучасній англійській мові [6, с.14].

1. Проведені спостереження на матеріалі етнофобізмів показали, що найпродуктивнішим способом словотворення є словоскладання – 123 одиниці, тобто 28 %, належать до іменних словосполучень і утворилися за моделями: $n + n$, наприклад, *bar code*; $a + n$, наприклад, *big nose*. Вокремих словосполученнях помітна тенденція поступового перетворення перших чи других компонентів у своєрідні узагальнювальні гіперсеми – домінуючі семантичні компоненти стійких словосполучень. Такий процес простежується у наступних прикладах: *alabama porch monkey*, *forest nigger*, *swamp rat* [22, с. 164].

2. На морфологічному рівні словотворення є найпродуктивнішим способом словоскладання.

У результаті дослідження виявлено 69 складних слів-етнофобізмів, тобто 15,5 %, які представлені двома типами слів:

1. Слів, утворених зі звичайних, простих за структурою слів.
2. Слів, у яких принаймні один із компонентів є похідною основою.

До першого типу належать такі складні слова, як *caphead*, *corkhead*, *eggplant*. До другого – *bagel-bender*, *christ-Killer*, *flatlander*. В утворенні слів найпродуктивнішою виявилась структурна модель $n + n$. За цією моделлю утворено 54 лексичних одиниць, що складає 12,16 % емпіричного матеріалу, наприклад, *burr-head*, *dot-head*, *sandpeople* тощо [35, с. 275].

3. Лексико-семантичне вивчення запозичень – 28 одиниць, або 6,4 %, – з арабської мови (*kaffir*), німецької (*kraut*), української (*cossack*), російської (*wodka*), італійської (*goomba*), хінді (*chapata*), іврити (*yahoody*) тощо, свідчить, що переважна більшість з них лише частково адаптована у

фонетичній та граматичній системах англійської мови, що пояснюється їх рідкісним функціонуванням у мовленні [33, с. 7].

4. Римований сленг характерний лише для сленгу англійської мови, а саме, британського варіанту англійської мови. Цим шляхом утворено чотири етнофобізми, або 1 %: *bubble* («*bubble and squeak*»), *Hamilton* («*Hamilton Accies and pakis*»), *sweaty* («*Sweaty Sock*” for “*Jock*») [14, с. 240].

Щодо мене, я вважаю, що найбільш цікавий аспект у вивченні етнофобізмів з погляду такого соціального явища, як «ксенофобія».

За словниковим визначенням, ксенофобія (з грецької «*ξένος*», «*xenos*» – чужий та «*φόβος*», «*phobos*» – страх, боязнь) – це або хворобливий нав’язливий страх перед незнайомими обличчями (медичний аспект), або ненависть, нетерпимість до будь-чого чужого, іноземного [11, с. 16].

Етнічна упередженість породжує нову мовленнєву культуру в тому чи іншому мовному середовищі, яке формує певне ставлення до окремих індивідів, а також цілих етно-расових груп. Використання і сприйняття етнічних упереджень функціонально залежить від взаємодії етнічних груп у соціальному середовищі. Вірогідно, тому для позначення деяких етносів в англійській некодифікованій лексиці американців використовують обмежений набір найменувань, які виражають напружені расово-етнічні стосунки за допомогою слів і словосполучень [11, с. 17]. Наприклад, *Ink-face*, *Ape*, *Buffie*, *Crow*, *Darky*, *Eight Ball*, *Gable*, *Groid*, *Jigaboo*, *Mammy*, *Night Fighter*, *Porch Monkey*, *Quashie*, *Sooty*, *Tar Baby* (афроамериканець); *Slant*, *Ping-Pong*, *Chink*, *Chapata*, *Chinaman*, *Cunt-eyed* (китаєць); *Spaghetti-bender*, *Cushin*, *Macaronni*, (італієць); *Froggy*, *Frog* (француз) тощо [9, с. 11].

У внутрішньогруповому спілкуванні етнофобізми виникають згідно з певними ознаками, які відображають, передусім, антропологічні особливості: колір шкіри: *Yellow Satin*, *Yellow Devil*, *Yellow Monkey* (азійці), *Anemic*, *Brightskin*, *White Trash*, *White Meat*, *White Devil*, *White Shit* (білі); колір і структуру волосся: *Wooly Head*, *Burr-head* (чорношкірий), *Blondie* (білий);

форму очей: *Slant-eye, Slope, Slant* (азійці); губи: *Bootlips, Thick-lips, Big Lip Tyron, Banjo Lips, Bumper Lips* (чорношкірі) [9, с. 13].

Незважаючи на те, що етнофобізми, які мають в основі антропологічні ознаки, складають значну категорію етнічних найменувань, більша їхня частина базується на культурних відмінностях, до яких відносять, передусім, власні назви – символи анонімності та низького статусу: *Johny Chinaman* – китаєць; імена, які уособлюють історичні асоціації і культурні алюзії: *Speedy Gonzales* (від імені жадібного героя анекдотів) – мексиканець; імена, типові для етнічнорасових етнічних груп, наприклад: *Olaf* – шведи, *Abduhl* – турки тощо [5, с. 200]. Подібні власні назви мають репрезентативний, узагальнюючий характер.

Отже, явище додаткового найменування етнічно-расових угруповань є помітною особливістю американської антропологічної традиції. В умовах мультикультуралізму Сполучених Штатів склалася специфічна ситуація кроскультурного контакту, в якій процес вербалізації етнічних стереотипів проявляється особливо наочно. Щодо подальших розвідок у цьому напрямі, то плідним, на нашу думку, буде детальний аналіз прагмалінгвістичних особливостей американських етнофобізмів.

1.3. Номінативні та лінгвокультурологічні аспекти дослідження етнічних назв

Сучасні вчені відзначають, що найбільш загальною характеристикою живих процесів, які спостерігаються в мові в даний час, є демократизація. Більш точний термін для цього явища пропонує академік В. Г. Костомаров, який розглядає аналогічні процеси на матеріалі російської мови, він вводить поняття лібералізації для називання подібних, досить бурхливо розгортаються змін в мові. Академік аргументує це тим, що всі ці процеси

зачіпають не тільки народні пласти загальнонаціональної мови, але й освічені, які стали чужими літературному канону останніх років [4, с. 132].

Ці положення повною мірою відносяться до сучасного американського англійського, в якому, як зауважують дослідники, літературно-мовна норма зараз стає менш визначеною і обов'язковою; літературний стандарт стає менш «стандартним». Однією з причин цього стану мови є інтенсивне проникнення в літературну мову слів і виразів, які традиційно вважалися сленговими [14, с. 240].

Сленг є невід'ємною частиною сучасного американського англійського. Поява поняття сленг по відношенню до формування в Америці соціальному діалекту вчені відносять до кінця 18 ст., а розквіт цього явища до середини 19 ст. Незважаючи на те, що термін сленг застосовують до цілого ряду різнорідних явищ, а також на те, що соціальна сутність сленгу значно змінилася, дослідники продовжують використовувати цю назву, по-перше, тому що це традиційне поняття, міцно вкорінене в англійській лексикології і лексикографії, а по-друге, цей термін дозволяє об'єднати в рамках єдиної категорії різні слова і словосполучення, протиставлювані літературній лексиці. *To put words in one's mouth, duck squeezer, rabbit food, to talk until one is blue in the face, catch-22, yawner, etc* [2, с. 100].

До сих пір немає єдиного тлумачення самого слова сленг: розгадку шукають в спотвореному слові *sling* з архаїчного вираження *to sling one's jaw*, яке означало висловитися різко, грубо, образливо, вилаятися, або в зіпсованому французькому слові *langue*. Найбільш відомо припущення німецького філолога О. Ріттера про те, що це слово виникло в результаті з'єднання і подальшого усічення таких утворень, як, наприклад, *thieve's lang) uage, beggar '(s lang) uage і тлі* [7, с. 43]. Передбачається, що це слово, коли воно з'явилося в середині 18 століття із значенням лайка, саме й відносився до того, що в подальшому отримало назву сленг.

Російські дослідники сленгу запропонували свої дефініції: так Л. Д. Швейцер визначає сленг як «емоційно забарвлені слова і стійкі

словосполучення, що існують в розмовній мові і які перебувають поза межами літературної мови [6, с. 25]. Професор М. М. Маковський звертає увагу на визначення, дане відомим російським дослідником сленгу В. А. Хомякова: сленг – це особливий периферійний лексичний пласт, що лежить як поза межами літературної розмовної мови, так і поза межами діалектів загальнонаціональної англійської мови, що включає в себе, з одного боку, шар специфічної лексики і фразеології професійних говірок, соціальних жаргонів і арго злочинного світу, і, з іншого, шар широко поширеною і загальнозрозумілій емоційно-експресивної лексики і фразеології [26, с. 31].

В. А. Хомяков пояснює, що це родові поняття, і вводить два видових поняття: загальний сленг та спеціальний сленг. Професор В. А. Хомяков описує загальний сленг наступним чином: Загальний сленг – це відносно стійкий для певного періоду, широко поширений і загальнозрозумілою шар не літературної лексики і фразеології в середовищі живої розмовної мови, вельми неоднорідний за своїм генетичним складом і ступенем наближення до літературної мови, що має яскраво виражений емоційно-експресивний оціночний характер, що представляє часто протест-насмішку проти соціальних, етичних, естетичних, мовних умовностей і авторитетів [26, с. 32].

Спеціальний сленг, в трактуванні груп. В. А. Хомяков – це специфічна лексика та фразеологія соціальних жаргонів і арго злочинного світу; крім того, виділяють спеціальний сленг, обмежений вживанням в межах деяких професійних груп. Але і в цих випадках з часом сленг може переходити до загального, а його віднесеність до деякого жаргону буде лише свідчити про його походження [26, с. 33].

Сленг – живий, активний, постійно оновлюючий пласт американської англійської мови. Сленг – це неформальні, нестандартні слова і вирази, які проживають більш коротке життя, ніж вираження, що відносяться до розряду розмовної лексики. Яскраве, мальовниче враження сленгізми нерідко виробляють завдяки незвичайному, дотепному використанню слова в

несподіваному контексті, оригінальному поєднанню з іншими словами, створення ефектною образності [5, с. 170].

Спостереження останніх років показують, що дуже часто одиниці, зареєстровані в словниках сленгу, використовуються в промовах політичних діячів, в популярних журналах, телепередачах, кінофільмах, творах художньої літератури, в підручниках для шкіл і університетів. Це відноситься, як правило, до сленгізмів, що має в словниках показку *general* (загальний).

Очевидно, що в сучасному американському англійському відбуваються процеси, які змінюють звичні уявлення про літературні норми, стандарти, не літературну лексику. Активне проникнення сленгу в мові змушує задуматися про зміну статусу сленгу в мові; також цікавим для дослідника є розмежування між сленгом, що використовується широко в мові американців (загальний сленг), зрозумілим всім, і спеціальним сленгом, модним, активно використовуються в даний період часу членами певної соціальної групи і створеним спеціально для спілкування всередині даної групи. Передбачити долю змов вельми важко, що й дозволяє говорити про ефемерність, мінливості сленгу [4, с. 131]. Говорячи про переклад термінів з точки зору теорії таких вчених як А. В. Супераньска [18, с. 187], можна наголошувати на тому, що термін – однозначний; термін не має конотативних значень; він позбавлений синонімів; незалежно від тексту термін перекладається терміном.

1.4. Етнофобізми як види дерогативно-маркованих етнонімів

Науковець Дж. Лакофф виділяє в спеціальний розділ роздуми про культурному тлі концептуальної метафори. Більшість основоположних цінностей в культурі узгоджуються з метафоричної структурою базових понять даної культури. Ці цінності глибоко увійшли в культуру народу і

можуть відображати як універсальні цінності, властиві людству взагалі, так і національно-специфічні, характерні для даної національної культури, а також особливі для певного культурного співтовариства, для окремої конкретної соціальної ситуації. Так, *the future will be better* – це загальне твердження прогресу. *There will be more in the future* може в певній ситуації позначати перевиробництво товарів і інфляцію заробітної плати. *Your status will be higher in the future* відображає світогляд кар'єризму, просування по службовій драбині. Всі ці твердження узгоджуються з метафорами, що не можна сказати про протилежні їм висловлювання [25, с. 33].

Таким чином, можна зробити висновок, що наші культурні цінності існують не ізольовано один від одного, а утворюють узгоджену систему з метафоричними поняттями щоденного життя. Фахівці не стверджують, що всі цінності культури безпосередньо пов'язані з існуючою метафоричною системою, але припускають, що ті метафори, які використовуються носіями мови і глибоко увійшли в їх свідомість, очевидно, логічно пов'язані з метафоричною системою.

У звичайних умовах зазначені цінності дієві в суспільстві постійно. Але оскільки в реальному житті не буває тільки звичайних умов, то найчастіше ці цінності, а також пов'язані з ними метафори, вступають в протиріччя. Для пояснення даного конфлікту між цінностями (і відповідними їм метафорами), слід виявити різні пріоритети, які приписуються цим цінностям і метафор в соціальних субкультурах, які їх використовують. Якщо порівняти дві метафори *more is up i good is up*, перша має велику ступінь значущості в англійській мові, тому що такі приклади, як *inflation is rising; i the crime rate is growing*, мають негативну конотацію, не збігається зі значенням другої метафори [16, с. 19].

В цілому, яким цінностям віддається пріоритет, залежить як від тієї субкультури, в якій живе людина, так і від особистих ціннісних установок. Різноманітні субкультури в рамках домінуючої культури поділяють базові цінності даного суспільства, але надають їм різні пріоритети. Наприклад,

Дж. Лакофф наводить приклад: *bigger is better*; дана метафора може вступити в конфлікт з фразою *there will be more in the future*, коли постає питання, чи купувати великий автомобіль зараз, з розстрочкою, на виплату якої піде велика частина майбутньої зарплати, або купити автомобіль поменше, але дешевше. Дж. Лакофф пояснює, що в Америці є соціальні субкультури, в рамках яких людина купує великий автомобіль і мало дбає про те, що буде в майбутньому, але є й інші субкультури, в яких у людей турбота про майбутнє є пріоритетною навіть при покупці маленького автомобіля [7, с. 63].

Крім субкультур в суспільстві є соціальні групи, характерною рисою яких є те, що вони поділяють деякі важливі цінності, які вступають в конфлікт з цінностями магістральної, домінуючої, культури. Показовим є приклад з побуту чернечих орденів, зокрема, орден траппістів. У цьому ордені метафори *less is better* і *smaller is better* є істинними по відношенню до матеріальних цінностей, які нібито заважають здійснювати найважливішу функцію членів цього ордену – служити Богу [21, с. 23].

Траппісти поділяють ціннісний принцип магістральної культури *virtue is up*, хоча вони надають цій метафорі вищий сенс і трактують се трохи інакше. Для них також в силі залишається принцип *more is better*, але застосовується *on* ні до матеріальних цінностей, а до чесноти; *status* – *up* відноситься не до земного, а до вищого світу – до Царства Божого. Іншу інтерпретації дають вони і метафорі *the future will be better*, для них цей принцип справедливий щодо духовного зростання (верх) і в кінцевому рахунку порятунку духу (справді верх). Беручи до уваги аспекти, важливі для релігійної групи, можна сказати, що її система цінностей має як внутрішньої узгодженістю (що є важливим для чернечого групи, тобто. Усередині даної субкультури), так і узгодженістю з основними, системоутворюючими метафорами магістральної культури [13, с. 2].

Подібна ситуація є типовою для соціальних груп, які мають себе або які вважають себе поза магістральної культури. Доброчесність, порядність, доброта, гідне становище в суспільстві, так само як і протилежні їм поняття,

можуть бути докорінно переосмислені і по-іншому оцінені в залежності від цінних установок даної соціальної субкультури.

Найбільш яскравим прикладом протиставлення цінностей може служити сленгізм *bad*, що означає в сленгу афроамериканців *good*, а прикладами узгодженості з цінностями магістральної культури можуть служити сленгізми – композити, що характеризують людей по типовому для них дії, одночасно дають йому оцінку: *heavyweight – important person, lame duck – incumbent legislator who has failed to be reelected but who has time left on their term; lowlife – degenerate or despicable person; old hand – experts; top banana, top dog, big cheese – chief, boss; ugly customer – a violent, unsavory character* [7, с. 58].

Іншим важливим положенням при розгляді соціокультурної значущості сленгової метафори є виділення культурного компонента або виявлення культурних пресуппозицій (Лакофф Дж.). Онтологічні метафори, які висловлюють осмислення людського досвіду, різні оцінки подій, дій, емоцій, ідей як предмети або, як деякі фізичні об'єкти, стають доступні лише при розумінні їх культурних пресуппозицій. Іншими словами, весь досвід є за своєю суттю культурно обумовленим, і мова так відображає наше відчуття світу в досвіді, що культурний компонент не може не враховуватися при інтерпретації сленгової метафори.

1.5. Особливості варіативності англійської мови

Англійська мова є передовою мовою у сучасному світі. Робота, відпочинок, соціальні мережі та шоппінг онлайн – все так чи інакше пов'язане з англійською, а точніше з особливостями її різних варіантів. В Україні більше 20% населення володіє цією іноземною мовою, а із-за того, що багато іноземців приїждить сюди заради навчання або роботи цей відсоток зростає [33, с. 7]. Саме тому, що в Україну прибувають багато іноземців, ми

можемо почути різні варіанти англійської мови, та для досвідченої людини не буде проблемою розпізнати регіон або країни з якої походить людина. З іншого боку, може бути навіть неможливо розпізнати англійську серед дуже насичену діалектом мову [33, с. 8].

Існують наступні типи англійської мови:

- 1) *British* – Британський – BE;
- 2) *American* – Американський – AE.;
- 3) *Australian* – Австралійський – ASE;
- 4) *Canadian* – Канадський – CE;
- 5) *Irish* – Ірландський – IE;
- 6) *Scottish* – Шотландський – SE;
- 7) *NZE* – Новозеландський – NZE;
- 8) *South African* – Південно-Африканський – SAE.

В даній дипломній роботі буде розглянуто детально американський, британський, австралійський, канадський та новозеландський варіанти англійської мови [39, с. 23].

Три століття тому існував тільки один варіант англійської мови. Ним говорили жителі Британії. У 17-19 століттях англійські мандрівники відкрили багато нових земель, які згодом заселялися англійцями або ставали колоніями Великобританії. Це острови Нової Зеландії, Індія, країни Азії та Африки, Австралія та Америка. Британська англійська мова почала поширюватися по світу. І в кожному регіоні мова еволюціонувала і розвивалася, збагачувалася її лексика, фонетика і орфографія [22, с. 89].

Британська є основою англійської, але навіть в королівстві всі розмовляють на діалектах: ірландському, вельському, шотландському. Існує унормована форма британської англійської – так званий «*BBC English*» або «*Queen`s English*», якою говорять диктори BBC.

Найближче до класичної англійської – мова, якою спілкуються в Новій Зеландії, Австралії та Ірландії. Ці країни досить ізольовані з географічної точки зору від інших країн. Саме тому англійська мова в них сильно не

змінилася – вплив на неї мов і культури інших країн був обмежений.

Англійська позбавлена тих суворих стандартів, які обмежують її тільки однією загальноприйнятою формою. Саме це і спровокувало появу відмінностей в британському та американському варіанті англійської. Таким чином, вивчаючи мову, необхідно враховувати всі нюанси, щоб вільно підібрати найбільш доречні вирази в залежності від випадку [29, с. 191].

Відмінностей між «острівним» і «материковим» діалектами досить багато. Оскільки вони тривалий час були ізольовані один від одного в силу етнокультурних обставин, тому кожен з них розвивався самостійно. Через це початківцям буває важко ідентифікувати обидва варіанти та запам'ятати їх особливості [34, с. 127]. Щоб спростити завдання, для початку варто структурувати відмінності і розділити їх на три групи: лексичні відмінності, відмінності правопису та граматичні відмінності.

1. Лексичні відмінності: *Cookie (AE) – biscuit (BE) – печиво; Apartment (AE) – flat (BE) – квартира*; Якщо говорити про писемне мовлення, то найяскравішою відмінністю американської і британської англійської є вживання різних слів для позначення цілого ряду повсякденних понять. Наприклад, у британській версії мови уряд прийнято називати *government*, тоді як по-американськи буде вірно називати його *administration*. Такі слова можуть служити маркерами для визначення, який саме діалект використовується в усній чи писемній мові. Ця відмінність особливо важлива для тих, кому ще важко визначати на слух британський або американський акцент [11, с. 20].

2. Відмінності правопису: *Traveling (AE) – travelling (BE) – подорож Gray (AE) – grey (BE) – сірий*; В відмінностях правопису є велика заслуга Ноа Вестбері – упорядника американського словника, який в 18 столітті прийшов до висновку, що написання багатьох слів в цій мові варто спростити, виходячи з логічних міркувань. Крім цього, така кардинальна зміна була необхідна в якості рішучого кроку для самовираження Сполучених Штатів, що проголосили свою незалежність [8, с. 139]. Багато випадків спрощень

можна віднести до окремих правил. Їх необхідно запам'ятати: Слова, які в класичній англійській закінчуються на – *our*, у американців часто скорочуються до – *or*: *colour* – *color* (колір).

Слова з закінченням – *use* в США прийнято закінчувати закінченням – *uze*: *analyse* – *analyze* (аналізувати).

Загалом в американському варіанті практично всі невимовні літери прибираються зі слів, вони пишуться максимально близько до свого звучання: *theatre* – *theater* (театр).

3. Граматичні відмінності: Використання Past Simple замість Present Perfect у американському варіанті. В цілому, граматика американського і британського варіантів англійської мови мало в чому відрізняється. В основному це стосується використання часів, прислівників, форм деяких дієслів [8, с. 138]. Британський діалект є більш консервативним і у всіх сенсах класичним, йому властиво чимало тих “складнощів”, яких позбавлена американська англійська. Для останньої ж характерною ознакою є чимала частка сленгу. Розглянемо ці та інші відмінності більш детально:

3.1. В американській версії набагато частіше використовується Past Simple, ніж Present Perfect, як у британців. Особливо це актуально, коли мова стосується якихось буденних речей. Наприклад, американці, швидше за все скажуть: *He went home*. У британській версії буде доречніше вжити Present Perfect: *He has gone home* [20, с. 36].

3.2. Різниця в використанні прислівників в граматиці англійської мови. *Already, just i yet* в британській інтерпретації використовують виключно спільно з Present Perfect: *He has just gone home*. В американській версії їх вживають також і з Past Simple: *He just went home*.

3.3. Зазначення факту володіння чим-небудь. У британській англійській використовується конструкція *have got*: *I have got a car*. Американський варіант допускає використання такого дієслова як *have got*, так і просто *have*: *I have a subcompact car. Have you got a car?* [20, с. 38].

У канадському варіанті англійської мови в граматиці не зустрічається

істотних відмінностей з британським варіантом. Зате є безліч специфічних слів, властивих тільки канадському англійській. В основному вони пов'язані з особливостями канадського життя, природи і т.д. Існує також безліч слів, запозичених з індіанських мов. Наприклад, «*caribou*» – «олень - карібу», «*to toboggan*» – «пливти на човні». Власне канадські словотворення: «*fog-eater*» – «веселка в розсіюється тумані», «*salt fishing*» – «лов риби з солінням її прямо на морському судні», «*steel man*» – «будівельник залізниці», «*cat driver*» – «водій трактора» та багато іншого [9, с. 338]. Єдина істотна відмінність канадської граматики від британської полягає в практично повному виключенні з ужитку часу Past Perfect Continuous. Його місце зайняв Past Perfect Simple.

Австралійський англійська з'являється з початком колонізації Австралійського континенту англійцями в XVIII столітті. З поступовим знищенням корінного населення англійська мова зайняв чільну позицію на материку.

Однак у зв'язку з віддаленістю від метрополії у ньому почали з'являтися відмінності від SE, про які ми зараз і поговоримо. Відмінності з'явилися в системі іменних форм, пов'язаних з категорією числа. Наприклад, у британському варіанті слово «*data*» – «дані, інформація» має як множину, так і єдине (*datum*). В Австралії «*data*» вживається тільки у множині, але з дієсловом в однині: «*Data is ready for processing*» [22, с. 80].

З'явилися також відмінності у вживанні дієслів *shall* – *will*, *should* – *would*, а саме: «*shall*» залишається у вживанні лише в спонукальних та питальних формах: *Shall we go? You shall do that!* «*Would*» замінив «*should*» практично скрізь: «*I wouldn't be so sure of that*» – *Susan replied*. (Замість «*I shouldn't be so sure of that*») «*What for would I do that, Susie?*» – *George demanded*. (Замість «*What for should I do that, Susie?*»). Що вийшли з ужитку в Англії форми *whilst* – *amongst* до цих пір в ходу в Австралії поряд з аналогічними їм, але більш сучасними *while* – *among*. *Around* = *round* у значенні «в одному напрямку, приблизно, у всіх напрямках». Можливі обидві

форми: *disinterested / uninterested. Flammable / inflammable* вживаються в одному значенні. Як і в Британії, *different* вживається з *to / from. Farther / further* – також можливі обидві форми.

Фонетичні особливості новозеландського варіанту англійської мови.

1. В основному розмежування світлого і темного алофонів таке ж, як в британському варіанті. Проте існує тенденція вимовляти цей звук при ослабленому контакті кінчика язика з альвеолярними буграми, який значною мірою слабкіший, ніж, наприклад, у вимові кокні [36, с. 342].

2. У новозеландському англійською робиться чітке розмежування між словами, що починаються з *w* і *wh*, причому *wh* наближається до зворотної послідовності звуків, тобто до [h + w], в результаті чого [w] оглушується;

3. [J] палаталізується. *Yes* новозеландці вимовляють як [jies].

4. Нейтральний приголосний L в новозеландському варіанті являє собою більш централізований алофон [i], і часто змінює його в наголошених складах, як і в Австралії [36, с. 343].

5. [Ou] переходить в трифтонги [ou з].

6. [I] – [з і], як і в Австралії.

7. [A:] більш передній, ніж у Британії.

8. [Ou] – à [o] в позиції перед [l] [36, с. 345].

9. [E з]. Перший елемент даного звуку характеризується дуже високим ступенем закритості і тому [е з] наближається до монофтонги.

Граматично новозеландський варіант англійської дуже схожий з австралійським варіантом, тому не є доцільним розглядати даний момент.

Крім субкультур в суспільстві є соціальні групи, характерною рисою яких є те, що вони поділяють деякі важливі цінності, які вступають в конфлікт з цінностями магістральної, домінуючої, культури. В даному розділі було розглянуто загальну характеристику різних варіантів англійської мови, етофобізми в сферах життя та медіа, номінативні та лангвокультурологічні аспекти дослідження етнімічних назв, етофобізми як види дерогативно-маркованих етнімів та особливості варіативності англійської мови.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОФОБІЗМІВ

У розділі аналізуються способи творення англомовних етнофобізмів у американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови. Основою аналізу є способи словоскладання, абревіації, скорочення, усічення, префіксація та суфіксація.

2.1. Творення етнофобізмів у американському варіанті англійської мови

Вивчення особливостей духовної культури, народного менталітету і народної творчості можна побачити крізь призму мовної картини світу, що надають неоціненну допомогу в осмисленні та аналізі виникнення, поширення і функціонування етнонімів на сучасному етапі розвитку суспільства.

Американська нація представлена різноманіттям корінних племен. В американському варіанті англійської мови вживаються дерогативно-марковані етноніми для образи представників корінних народів.

Етносоціальні відносини імплікуються, перш за все, на семантичному рівні через систему значень, які організуються в побутові уявлення, етносоціальні стереотипи свідомості та знаходять відображення в лексиці певної мови, а саме у системі етнономінацій представників „чужих” народів: етнонімів, етнічних прізвищ та етнофобізмів [6, с. 23].

Словотвір англійських етнофобізмів, порівняно з іншими класами власних назв, сьогодні залишається мало дослідженою галуззю. Способи словотворення етнонімів і етнофобізмів розглянуто тільки в праці Т. М. Антонченко, а дериваційні процеси власне американських етнофобізмів залишаються поза увагою мовознавців [20, с. 124].

Існує багато шляхів творення етнофобізмів у США у сучасній англійській мові, наприклад: комбінування, функціональне зміщення, словотвірна контамінація, скорочення, запозичення, словотворення, комбінований тип та лексико-синтаксичний спосіб. Найбільш популярними є комбінування та словотворення, які далі будуть розглядатися більш детально.

Проаналізуємо словотворчі способи, які використовуються при утворенні американських етнофобізмів шляхом поширеного способу – комбінування. Словоскладання або складні слова (композиції) – це результат об'єднання двох чи більше основ. Вони є найбільш чисельним типом комбінування американських етнофобізмів [37, с. 189]. Існує три шляхи графічної репрезентації композитних етнофобізмів:

1. Цільнооформленість – всі компоненти складної лексеми поєднані в одне графічне слово *beanbag* (*bean+bag*), *bloodsucker* (*blood+sucker*), *boxcutter* (*box+cutter*), *egghead* (*egg+head*), *featherhead* (*father+head*), *zipperhead* (*zipper+head*), *tokenbump* (*token+bump*), *bootlip* (*boot+lip*), *lobsterback* (*lobster+back*), *cheesehead* (*cheese+head*), *chinkerbell* (*chinker+bell*), *canucklehead* (*canuckle+head*), *clamhand* (*clam+hand*).

2. Окремооформленість – всі компоненти складного слова, що представляють окремі графічні слова (*african queen* (афроамериканка), *elephant jockey* (індонезієць), *white wall* (люди зі спадковим захворюванням – альбінізм), *vine swinger* (афроамериканець), *million dollar nigger* (заможний афроамериканець), *burnt cracker* (людина зі світлим відтінком шкіри, яка поводить себе як афроамериканець), *white out* (афроамериканець), *killer bee* (хлопець зі світлим відтінком шкіри, що читає реп у Нью-Йорку), *antique farm equipment* (афроамериканець), *high yellow* (китаєць), *bread nigger* (афроамериканець), *tio taso* (мексиканець), *sheep dip* (шотландець).

3. Дефісооформленість – компоненти поєднані дефісом (*haggis-shagger* (шотландець), *jar-head* (американець), *jew-bag* (єврей), *spud-eater* (білорус), *off-white* (афроамериканець), *cunt-eyed* (азіат), *caucasianally-challenged* (мулат, що зверхньо ставиться до людей зі світлим відтінком шкіри), *rice-*

raddy (азіат), *burr-head* (африканець), *birb-nigga* (афроамериканець), *clit-chopper* (дівчина нетрадиційної сексуальної орієнтації в Америці), *baby-muncher* (азіат).

Дослідження структурно-семантичних особливостей фразеологічних та перехідних лексекалізованих словосполучень показує, що такі етнофобізми належать до наступних структурних типів:

1. N + N (*jungle bunny* (афроамериканець), *burrito head* (мексиканець), *dot knot* (афроамериканець з наркотичною залежністю), *dime nigger* (афроамериканець), *ice con* (афроамериканець), *border bandit* (нелегальний емігрант у Мексиці), *rag-head* (араб), *milk dud* (британець), *mud people* (афроамериканці), *mountain nigger* (афроамериканець з наркотичною залежністю), *porch honkey* (безробітний афроамериканець), *pizza bagel* (італієць, що живе у Нью-Йорку), *art pits* (найгарніший афроамериканець).

2. Adj + N (*blacksy chap* (афроамериканець), *shear labor* (азіати, що працювали на заводах та фабриках в період з 1800 року), *chinless wonder* (британець), *filthy rino* (філіпінієць), *flat-head* (індієць), *grease monkey* (афроамериканець), *funny cracker* (афроамериканець в Америці), *polar bear* (афроамериканець, що покрасив волосся у білий колір), *red nigger* (індієць), *sandy cricket* (араб), *paleface* (британець), *wet dog* (британець), *popular science* (єврей), *white devil* (наркоман в Америці), *brown sugar* (афроамериканець), *yellow fever* (китаєць).

3. Proper Name + N (*african queen* (афроамериканка), *buffalo soldier* та *buffalo jockey* (афроамериканці, що воювали під час громадянської війни в Америці в 1860-х роках), *chinese pig* (китаєць), *christ killer* (єврей), *roman candle* (шахрай в Америці), *leroy rogers* (афроамериканець, що зваблює жінок), *canadian goose* (канадець), *pubian princess* (афроамериканка), *jew killer* (німець), *california roll* (японець, що народився в Америці), *seoul man* (кореець) [9, с. 206].

4. N + Proper Name (*aunt Jemima* та *uncle Tom* (харизматичне подружжя афроамериканців), *fort indian* (індієць), *blew nike*

(афроамериканець), *crick gypsy* (людина зі світлим кольором шкіри, що шукає роботу в закладі де директор афроамериканець), *toucan Sam* або *fig Newton* (афроамериканець з низьким рівнем освіти), *sea jew* (єврей), *vanilla asian* (азіат).

5. Adj + Proper Name (*illegal mexican* (мексиканець), *fat Albert* (американець з зайвою вагою або з наркотичною залежністю), *fakey jamaïkey* (ямаєць), *fake mexican* (той, що переїхав до Мексики), *bigger Thomas* (товстий афроамериканець), *dirty Sanchez* (мексиканець), *black barbie* (гарна афро-американка), *little hiroshima* (японець).

6. Proper Name + Proper Name (*bronx indian*, *russian swede*, *chinese mexican*, *chicago navajo*) [9, с. 209].

7. Ving + N (*cleaning lady* (афро-американка, що працювала на заможних американців), *dancing dragon* (китаєць), *jumping bean* (іспанець), *ironing board* (гарна афроамериканка), *missing tooth* (афроамериканець), *wandering jew* (єврей), *walking carpet* (людина з великою кількістю волосся на тілі), *whipping wost* (британець).

8. VIII + N (*burnt cracker*, *burnt match* та *burnt toast* (афроамериканець), *burnt pizza* (італієць, що працює в Америці), *canned labor* (афроамериканець), *burnt rice* (азіат), *peeled banana* (дитина-мулат), *powdered donut* (американець з зайвою вагою), *dried shit* та *bruised banana* (афроамериканець), *smoked irishman* та *smoked irish* (афроамериканець, що живе в Ірландії) [9, с. 211].

9. N + Numeral (*six-nose* (афроамериканець), *51st stater* (єврей, мексиканець або канадець, що відкрив свій бізнес в Америці), *double dip* (афро-американка, що зустрічається з двома хлопцями водночас), *nine iron* (гарна, але товста афро-американка), *8 mile* (хлопець зі світлим відтінком шкіри, що читає реп).

10. Adj + N + N (*antique farm equipment* (афроамериканець), *hot dog eater* (товстий американець), *hot wheel nation* (малайзієць), *black pillar box* (афроамериканець), *saltwater nigger* (афроамериканець), *modern farm*

equipment (мексиканець), *outdated farm machinery* (афроамериканець), *easy-bake nigger* (афроамериканець), *big lip tyron* (афроамериканець) [9, с. 213].

Велика кількість етнофобізмів була утворена за допомогою суфіксального та префіксального способів. В розмовній англійській мові дуже часто зустрічаються слова до яких були додані суфікси з тими чи іншими значеннями. Більш за все це зустрічається у сленгу, та етнофобізми не стали виключенням. Найпродуктивнішим суфіксом однокомпонентних етнічних прізвиськ є суфікс *-ie/-y*, наприклад, *salty, pubie, orangie, milky, newfie, porky, sandie, chalky, bonky, smokey, sheepie, winky, frenchy, darky, goldie, dottie, coolie, boatie, whitey, brownie* тощо [17, с. 16].

Високу продуктивну активність виявляє суфікс *-er*. За допомогою суфікса *-er\-or* від іменних основ утворюються іменники, в тому числі складно похідні іменники, а саме *railer, tagger, rafter, piper, nipper, nanner, cheeser, boofer, chizzler, thumper, clicker, clocker*. Цей суфікс приєднується до основ не лише іменників (*beaner, caker, cooner, swamper*), а й дієслів (*shiner, gulper*), прикметників (*greaser*) та числівників (*sixer*) [17, с. 15].

Менш активними при творенні американських етнофобізмів є суфікс *a* (*jigga, nigga ta ginga* (афроамериканець), *-oid*, що має значення ‘подібний’, ‘схожий’. За його допомогою від іменників і прикметників утворюються похідні іменники і прикметники. (*niggeroid, negroid* (афроамериканець), *caucazoid* (американець), *-ino* (*chino, niggerino*), *-ee* (*portagee, slurpee* (індієць, пакистанець), *-le* (*woggle* (африканець)), *-sy* (*japansy*), *-ine* (*saltine* (хлопець за світлим відтінком шкіри)), *-less*, що має значення – позбавлений чогось, той, який не має чогось (*clitless* (британець)), *-ute* (*franchute*), *-ess* (*negress*), *-ky* (*jewky*) [37, с. 184].

Складні етнофобізми з приставкою *Mc* є також популярними у підкресленні національних особливостей в американському варіанті англійської мови. Складні етнічні прізвиська іноді формуються згідно моделі «префіксоїд + основа». Цей найпоширеніший компонент таких складних етнофобізмів є початковим елементом традиційних шотландських прізвиськ.

За допомогою цього префіксоїда утворено вісім етнічних прізвиськ (*McNigga, McSpic, McWop, McKraut, McGook, McGuinea, McLord, McNugget*). Характерною рисою цієї структурної підгрупи є використання самих етнофобізмів для повторної реструктуралізації, що свідчить про високу динаміку поповнення корпусу американських етнонімів [4, с. 137].

2.2. Творення етнофобізмів у британському варіанті англійської мови

Друге десятиліття XXI століття ознаменувався для Великобританії новою хвилею расизму. Про це заявив прем'єр-міністр Сполученого Королівства Д. Кемерон в травні 2013 року [16, с. 19]. За даними ВВС, близько 88 тисяч конфліктів на расовому ґрунті зафіксовані в британських школах (під расовим конфліктом тут і далі мається на увазі будь-яка ситуація, що сприймається жертвою або іншою особою як расистська). Причини цього варто шукати в зростаючій ісламофобії, культурному, релігійному неприйнятті, а також екстремізмі і расизмі по відношенню до ірландців, шотландців, німців, циган, емігрантів з країн піднебесної Азії та Африки [16, с. 20].

Н. Меєр і Т. Модуд в статті 2012 року, присвяченій проблемам етнорелігійних груп в сучасній Великобританії, «*for" jewish "read "muslim"? islamophobia as a form of racialisation of ethno-religious groups in Britain today*» Ми бачимо, що написано «єврей», але прочитали «мусульманин» [11, с. 18]. Ісламофобія як форма расової дискримінації етнорелігійних груп в сучасній Британії» висловлюють думку, що на зміну біологічному расизму прийшла сегрегація за культурною ознакою. Внаслідок почастишали контакти етнічних європейців з іншими расами, біологічні відмінності індивідів втратили колишню значимість, в результаті чого на перший план вийшли такі відмінні

ознаки як віросповідання, особливості виховання, звичаї, форми соціалізації та самоідентифікації.

Багатокультурність обумовлює гетерогенний характер відносин в соціумі: К. Леві-Стросс виділяв «дуальний» вид спільнот, відносини між членами яких, з одного боку, визначаються недовірою і ворожнечею, а з інший – взаємодопомогою і співпрацею, при цьому обидва компонента об'єднуються в єдине ціле [30, с. 31]. Відмінності в культурно-історичному досвіді призвели до появи великої кількості етнофобізмів в британському варіанті англійської мови.

Відповідно до наукових спостережень за експресивними етнонімами англійської та української мов розроблена структурно-семантична класифікація етнонімів британського варіанту англійської мови, яка представлена за декількома категоріями. Перша з них – за способом словотворення:

1. Цільнооформленість – всі компоненти складної лексеми поєднані в одне графічне слово, наприклад, *boxhead* (німець), *squarehead* (німець).

2. Окремооформленість – всі компоненти того чи іншого складного слова представляють окремі графічні слова, наприклад, *joan bull* / *john bull* (мешканець Англії), *fighting irish* (ірландець), *paddy wagon* (ірландець), *fumblin' dublin* (безробітний ірландець) [25, с. 56].

3. Дефісооформленість – компоненти поєднані дефісом, наприклад, *lime-juicer* (моряки в Британії), *bull-lion* (заможний британець), *son-of-erin* (ірландець), жителі боліт: *bog-trotter* (болотний рисак), *bog-jumper* (болотний скакун), *bog-hopper* (болотний скакун), *bog-rat* (болотна щур).

4. Словоскладання з кінцевим + початковим урізанням: *proddy* (додавання слів *protestant* («протестант») + *paddy*) – північноірландський протестант; *haggistani* (додавання слів *haggis* (телячий рубець з потрухами) + *Pakistani* (пакистанець) – житель країни, що розвивається.

5. Початкове усічення: *dolf* (усічення імені *Adolf* (Hitler)) – німець.

6. Серединне усічення: *cat-lick / cafllick* – ірландський католик (усічення слова *catholic* (католик) [22, с. 57].

7. Кінцеве усічення: *raki* (від *pakistani*) – пакистанець, зокрема, іммігрував в Великобританію; *argie* - образлива етнономінація на адресу аргентинця, користувалася популярністю в британській пресі під час Фолклендської війни у 1982 р.; *gypso* (від *gypsy* – цигани) – румуни [22, с. 58].

Друга категорія структурно-семантичної класифікації етнонімів британського варіанту англійської мови – абрєвіація, один з особливих субстантивних способів словотворення іменників, яка виконує функцію ущільнення тексту, створюючи більш короткі номінації. Абрєвіація поділяється на акронім та абрєвіатуру.

Акронім *WIC* утворений від словосполучення *White Irish Catholic* – білий ірландський католик; *WASC* – акронім від *White Anglo-Saxon Catholic* білий англо-саксонський католик; також можна розглядати *ROME* як бекронім (від англійського «зворотний акронім», іншими словами, акронім, який отримав нову буквену розшифровку) слів “*Prisoner of Mother England*” – в'язень Матінки Англії [22, с. 67].

Абрєвіатура *BBCD* є абрєвіатурою слів *British Born Confused Desi* – збитий з пантелику пакистанець, який народився в Британії, що означає дитина емігрантів з Пакистану.

Можна виокремити наступні структурні типи номінацій:

1. N + N (*tea bag* (британець), *groundskeeper willie* (шотландець), *potato breath* (ірландець), *potato nigger* (афроамериканець), *bounty bar* (афроамериканець), *chocolate drop* (африканець), *crisps* (британець за світлим відтінком шкіри, що має низький рівень прибутку), *carrot top* (ірландець), *fire bush*, *fire crotch* (ірландець). Ще один надзвичайно образливий етнонім структурного типу N+N для католика Північної Ірландії, що підтримує Республіканську партію.

2. Adj + N (*british chinese* (китаєць, що народився в Британії), *plastic paddy* (британець), *thick Mick* (ірландський емігрант), *big Mac* (товстий американець), *jewish boy* (єврей), *fighting Irish* (ірландець) [54, с. 71].

3. V + N (*wrap head*, *zip coon*, *pull-start*, *slant-slash*, *push start*, *piss-ant*, *push-button*).

4. N + N + N (*wonder bread wop* (італієць), *wind tunnel tester* (норвежець), *peanut butter people* та *peanut butter brother* (американець), *roof rabbit killer* (афроамериканець), *night club bomber* (американська молодь), *mail-order bride* (росіянка), *maple leaf nigger* (афроамериканець).

5. N + and + N (*cookies 'n' cream* (гарна афро-американка), *fish and chips* (британець зі світлим відтінком шкіри, що має низький рівень заробітку) [54, с. 73].

Високу продуктивну активність виявляє суфікс –er. За допомогою суфікса –er\-or від іменних основ утворюються іменники, в тому числі складно похідні іменники, а саме *lime-juicer*, *islander*, *englisher*, *britisher*, *chirper*, *terrier*.

Складні етнофобізми з компонентом-префіксоїдом Mc також є популярними серед британських етнофобізмів, як і серед американських, які розглядалися раніше. Складні етнічні прізвиська іноді формуються згідно моделі «префіксоїд + основа». Цей найпоширеніший компонент складних етнофобізмів є початковим елементом традиційних шотландських прізвиськ. За допомогою цього префіксоїда утворені етнічні прізвиська такі як *McBride*, *McCawley*, *McGill* [46, с. 18].

На підставі проаналізованих етнономінацій приходимо до висновку про те, що етнофобізми служать для спрощеної, загальнодоступної уніфікованої вербальної передачі стереотипів і упереджень, виступаючи в якості інтуїтивно зрозумілого коду для даної етнічної групи і об'єднуючи сили громади проти загального зовнішнього ворога і, таким чином, допомагаючи підсилити внутрішню єдність; це «*collective representations which stand as symbols of the groups themselves*».

2.3. Творення етнофобізмів у австралійському варіанті англійській мові

Австралійсько-американські відносини є ключовим питанням зовнішньої політики Австралії з часів нападу Японії на Перл Харбор в грудні 1941 року [50, с. 262]. Цей військовий альянс був продиктований невідкладною необхідністю, але не трансформувався в потужний поствоєнний союз, який міг би гарантувати безпеку в регіоні. Проте, саме Друга світова війна сприяла зовнішньополітичного курсу зближення Австралії з США. Через 10 років 1 вересня 1951 року народження, військове співробітництво між країнами (Нова Зеландія приєдналася до Австралії і США). Структурно семантичний ряд етнофобізмів, що дискримінують корінні австралійські племена, дуже різноманітний. З його допомогою можна простежити, як змінювалося ставлення до проблеми недотримання етнічного рівноправності в суспільстві: *abo / abbo* (кінцеве усічення слова *aboriginal* – «абориген») до середини ХХ століття мав позицію нейтрального етноніма, а також виступав ендоетнонімами корінних племен Австралії, зараз же є образою.

У суспільстві досить глибоко укорінився стереотип про корінні племена як про групи людей, що живуть на соціальну допомогу і які не бажають працювати: так, етнофобізм *bludger* (від англійського «ледар»), яку можна зустріти в австралійській сленгу, експліцитно визначає соціальну установку суспільства в щодо аборигенів як непотрібного соціального баласту. Інший етнофобізм *queue warmer* (дослівно «грілка в натовпі») також вказує на те, що аборигени проводять багато часу в черзі за соціальною допомогою [57, с. 289].

Неповага до родинних стосунків простежується в іронічній етнономінації *suz* (від англійського *cousin* - двоюрідний брат, сестра), утвореної шляхом кінцевого усічення і трансформації, спрямованої на збіг написання і звучання слова. Оскільки аборигени вважають себе членами

однієї великої родини, *сиз* ображає почуття єдності і, в той же час, дистанціює їх від решти суспільства, адже вони «двоюрідні», а не «рідні» брати і сестри.

Етнофобізм *boomer* (от *boomerang* – «бумеранг», спосіб творення – кінцеве усічення + суфіксація) показує примітивність мислення корінних племен Австралії та віддаленість від технологічного прогресу [30, с. 31].

За способом словотворення етнофобізми розрізняються:

1. Словоскладання із серединним урізанням: *abco* (*aborigine* + *alcoholic*) представник корінних австралійських племен. Даний етнофобізм заснований на стереотипі про зловживання даної категорії населення алкоголем.

2. Словоскладання з кінцевим урізанням одного або двох слів: *boomer* (*boomerang*) – «бумер» недалеко австралійські племена.

3. Словоскладання з кінцевим + початковим урізанням: *haggistani* (додавання слів *haggis* (телячий рубець з потрухами) + *pakistani* (пакистанець) – житель країни, що розвивається [45, с. 12].

4. Кінцеве усічення: *abo* / *abbo* (кінцеве усічення іменника *aboriginal* – абориген до середини ХХ століття є нейтральним ендоетнонім для позначення корінних племен Австралії; Зараз сприймається як образа; *сиз* (від англійського *cousin* – двоюрідний брат, сестра), як представник корінних племен Австралії.

5. Запозичення імен: *pinga* – представник племен Південної Австралії; *hori* (від імені *George* мовою маорі) – жебрак, брудний людина в лахмітті, представник народу маорі.

6. Ономатопея: *boonga* – маорі. Прийнято вважати, що маорі танцюють біля багаття, наспівуючи мотив «*bonga boonga*» [45, с. 13].

7. Умисне фонетичне спотворення в цілях експресивності: *boong* (від сленгового *bing* – «мертвий») – надзвичайно сильне образу на адресу австралійського аборигена. Використання даної етнономінації вперше зафіксовано в 1920-их роках.

8. Гра слів: *queue warmer* (дослівно: *грілка в натовпі*) – корінні племена Австралії. Негативне значення етноніма пояснюється великими чергами за соціальною допомогою серед представників корінних племен [45, с. 14].

Виокремлюються такі структурні типи австралійських етнономінацій:

1. N+N (*queue warmer, petrol sniffer, rag-head, milk dud, mud people, mountain nigger, porch honkey, pizzabagel, arm pits*).

2. Adj+N (*grease monkey, holy shit, funny cracker, polar bear, red nigger, sandy, cricket, paleface, wet dog, popular science*).

3. N + VIII (*corn fed, hickory-smoked, oven-baked*).

4. V + N (*wrap head, zip coon, pull-start, slant-slash, push start, piss-ant, push-button*).

5. N + Adj (*wheat thin*).

6. N + Ned (*cunt-eyed*) [34, с. 172].

Таким чином, реалізація структурно-семантичних особливостей етнофобізмів в австралійському варіанті англійської мови визначається переважанням словоскладання, усічення і запозичень одиниць як найбільш продуктивних способів словотвору.

2.4. Творення етнофобізмів у канадському варіанті англійської мови

Розглядаючи Канаду як державу, що межує з США на півдні і північному заході, звернемося до бінарної опозиції «Свій-Чужий». Американці бачать в даній країні невід'ємну частину США, маючи на увазі також схожість культурної спадщини, і називають її жителів *51st Stater* (житель 51-го штату), тобто сприймають «чуже» як «своє» за допомогою применшення значення історичної та культурної спадщини іншої країни. В даному питанні дотримуємося позиції А. Ж. Греймаса, що розглядав здатність сприйняття як нелінгвістичні підставу, на якому ґрунтується

сприйняття значення в лінгвістиці [12, с. 44]. Мешканцям Канади неприємні етнофобізми американців: *capusk* (від *Johnny Capusk* – імені канадського солдата однойменного коміксу часів Першої світової війни); утворений словоскладанням на основі метафоричного перенесення *capusklehead* – дурень-канадець (від *capusk* – образливою етнономінації, продуцентами якої є американці + *knusklehead* – дурень); *cheeser* (суффіксація *cheese* (*сир*) + *er*) як *cheesehead* (словоскладання *cheese* + *head* (голова)) – так називають жителів межують з США територій, які перетинають кордон, щоб придбати американський сир [12, с. 45].

Можна виокремити наступні види словотвору:

1. Словоскладання з кінцевим урізанням одного або двох слів: *canasian* (словоскладання *canadian* + *asian* = *canasian*) – «каназіат» – використовується для номінації етнічних азіатів, які приїжджають з Канади в США за покупками.

2. Словоскладання з кінцевим + початковим урізанням: *cankee / cankie* (словоскладання *canadian* + *yankee*) – наполовину канадець та наполовину американець; *prigger / prairie nigger* (словоскладання *prairie* «преріях» + *nigger*) – «Пріг-гер» образлива етнономінація для позначення корінних племен трьох провінцій Канадських прерій – Альберта, Саскачеван і Манітоба – внаслідок схожості умов їх життя з афроамериканським населенням США.

3. *Am-can, can-am, am in the can, wannabecan* – засновані на усеченні слів *american* («американець») і *canadian* («канадець»); співвідносяться з американцями, що іммігрували до Канади або канадцами, що походять зі США; *nigloo* (словоскладання *nigger* – «афроамериканець» + *igloo* - «голку» (житло ескімосів) – етнофобізм для афроамериканців, які живуть на півночі Канади пліч-о-пліч з ескімосами; *canigger* (від *canadian* + *nigger*) – африканець, який живе в Канаді.

4. Скорочення: *nade* (усічення нейтрального етноніма *canadian*) – канадець [35, с. 175].

5. Кінцеве усічення: *queeb* – «квіб» франкоканадці родом з Квебека. Етнофобізм утворений кінцевим урізанням; *angie* (скорочено від *anglophone* – «англомовна людина») – вживається в провінції Квебек, в якій традиційно домінує французька мова.

6. Аббревіація: *CBC* – *Canadian Born Chinese* – етнічний китаєць, який народився в Канаді.

7. Афіксація: *cheeser* (суффіксація *cheese* («сир») + *-er*) – мешканець Канади; деякі канадці нелегально перетинають кордон США для придбання американського сиру [35, с. 176].

Структурні типи канадських етнономінацій:

1. N+N (*milk dud, mud people, mountain nigger, porch honkey*).

2. N + Proper Name (*crick gypsy, toucan Sam, uncle Sam, sea jew, vanilla asian, fig Newton*).

3. Ving + N (*missing tooth, wandering jew, walking carpet*).

4. Adj + Proper Name (*fat Albert, fakey, bigger Thomas, dirty Sanchez, black barbie, little hiroshima*).

5. Adj + N (*chinless wonder, filthy pino, flat-head, grease monkey, funny cracker, polar bear, red nigger, sandy cricket*) [35, с. 177].

У семантиці етнофобізма *North Mexican*, що визначає жителів Канади, простежується паралель між кордоном США і Мексики на півдні і прикордонною територією США і Канади на північному заході. *Hoser* – вкрай образливий етнофобізм, що визначає дурного і незграбного юнака з Канади, що вживає пиво у великих кількостях. За ступенем маркування стоїть в одному ряду з *idiot* (ідіот) і *loser* (невдаха). Імовірно, утворений шляхом афіксації *-er* від фразового дієслова *to hose down* (чистити лід, поливаючи його зі шланга після матчу, доводилося тим, чия команда програла у хокей). Етнофобізм популяризував в канадському скетч-шоу братів Б. і Д. Маккензі «*Great White North*» (Велика біла північ).

Часте використання канадцями вигуки *eh* ?! в значенні «Чи не так?»

стало причиною появи етнофобізму *eh-hole* (дурний канадець) як евфемізму, пом'якшує значення лексеми *asshole* – кретин.

Отже, можна побачити, що способи творення англомовних етнофобізмів у різних варіантах англійської мови поділяються на: структурні типи, виокремленні види словотвору та їх словотворення. В розділі 2 найчастіше зустрічаються усічення слів, словоскладання, структурний тип етнономінацій N+N.

2.5. Творення етнофобізмів у новозеландському варіанті англійської мови

Нова Зеландія слугує унікальним матеріалом для структурно-семантичного аналізу етнофобізмів. Географічна ізольованість Нової Зеландії (місце розташування – Тихий океан) сприяла деякому обмеженню контактів з «чужими» етносами. Незважаючи на загальне історико-культурне минуле з Великобританією (в якості домініону), сучасне стратегічне партнерство тісно пов'язано з США, про що свідчить Тихоокеанський пакт безпеки АНЗЮС в коаліції з Австралією і США. Отже, обмежена взаємодія з іншими етносами не сприяла виникненню і поширенню дерогативних етнонімів щодо жителів Нової Зеландії [58, с. 166]. Нова Зеландія – країна з високим приростом емігрантів і широкою багатокультурною і мультирасовою різноманітністю. Державна політика, спрямована на досягнення расової гармонії, безсумнівно, має на меті створення згуртованого суспільства, проте в країні присутня расова упередженість і етнічна нерівноправність.

Одним з принципово важливих питань залишається проблема відносини суспільства до корінного населення країни – маорі. Їх називають *Hori* (так звучить ім'я *George* мовою маорі), семантика слова включає такі характеристики як «Жебрак, брудна людина в лахмітті»; *Murray* – за даними *The Racial Slur Database*, цей етнонім відноситься до категорії образливих

внаслідок деякої схожості в проголошенні з нейтральним етнонімом *Maori*; *Dole Bludger* (від англійського «нероба, який живе на допомогу з безробіття») – місцеві жителі звинувачують як аборигенів Австралії, так і новозеландські корінні племена в небажанні заробляти гроші власною працею; *Boonga* – прийнято вважати, що маорі танцюють біля багаття, наспівуючи мотив «*Bonga Boonga*» [8, с. 139].

Образливі етнономінації викликають гнів маорі, звідси неприйняття ними новозеландців, що належать до «чужим» етнічних груп. наприклад, загальноновживану етнофобізм *Pakeha* визначено онлайн ресурсом *Urban Dictionary* як *a term specifically for New Zealand European people, in the Maori language it means "Foreigner", so could be used for any Non-Maori person* – етнофобізм, який використовується в відношенні жителів Нової Зеландії європейського типу зовнішності корінним полінезійським населенням країни маорі; перекладається з мови маорі як «Іноземець», «чужий». Етнофобізм *Boonie* (від *boonie* – джунглі) позначає жителів Нової Зеландії.

Kiwi є загальноприйнятим етнонімом, що позначає жителів Нової Зеландії (від назви неофіційного символу Нової Зеландії – птахи ківі). *Kiwi* можна розглядати як бінарний етнонім, який має як позитивний, так і пейоративне значення в рамках дихотомії «Свій-Чужий». На це вказує Інтернет-ресурс *The Racial slur Database* за допомогою позначки «*not necessarily a slur*» (*не обов'язково образливий*) [19, с. 43]. *Urban Dictionary* визначає лише позитивне значення даного етноніма з позиції «Свій»: «*Slang for a person born in New Zealand. Synonymous with hard-working individuals, talented artists and relaxed easy-going people*» («сленгове поняття для опису людини, яка народилася в Новій Зеландії; має на увазі працюючих, товариських людей і талановитих художників». *Pakeha* («іноземець», «чужий» на мові маорі) – етнофобізм, який використовується корінним полінезійським населенням країни маорі щодо англомовних жителів Нової Зеландії європейського типу зовнішності. Мотивовані особистим ім'ям:

Murray – маорі. За даними *The Racial Slur Database*, цей етнонім схожий в проголошенні на нейтральний етнонім *Maori* [7, с. 56].

Етносоціальні відносини імплікуються, перш за все, на семантичному рівні через систему значень, які організуються в побутові уявлення, етносоціальні стереотипи свідомості та знаходять відображення в лексиці певної мови, а саме у системі етнономінацій представників «чужих» народів: етнонімів, етнічних прізвиськ та етнофобізмів. В даному розділі були розглянуті творення етнофобізмів у американському, британському, австралійському, канадському та новозеландському варіантах англійської мови. Основними видами творення етнофобізмів були словоскладання та усічення. За допомогою цих типів творення було виявлено більшу частину етнофобізмів.

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕТНОФОБІЗМІВ

Завданням розділу 3 є вивчення етнофобізмів з позицій мовознавства як етнолінгвістичного напрямку, а саме виокремлення лексем зазначених варіантів англійської мови на підставі історичних, національно-культурних та міжкультурних, етнічних, соціальних і психологічних особливостей в етнолінгвістичному просторі.

3.1. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у американському варіанті англійської мови

Категорія етнофобізмів досліджується в етнолінгвістичному аспекті, оскільки: дослідження етнофобізмів на підставі специфічних етнічних особливостей сприяє розумінню витоків їх виникнення, мотивів, зумовлення їх поширення, а також особливостей функціонування на сучасному етапі; етнолінгвістика дозволяє найбільш повно проаналізувати зазначені мовні одиниці з урахуванням як інтра-, так і екстра-етнічних чинників в рамках дихотомії «Свій-Чужий».

Термін «*етнолінгвістика*» походить від слів *ethnos* – «народність» і *lingua* – «мова». На Заході іменується антропологічною лінгвістикою (від грецького *anthropos* – «людина», *logos* – «слово», «вчення»). Дана дисципліна досліджує процеси взаємодії і взаємовпливу наступних етнічних і мовних чинників [22, с. 110]. Термін «етнолінгвістика» вважається більш знаним та загально прийнятим, тож він і буде розглядатися у цьому дослідженні.

Н. І. Толстой в статті «етнолінгвістика в колі гуманітарних дисциплін» визначає етнолінгвістику як «розділ мовознавства, або ширше – напрямок в

мовознавстві, що орієнтує дослідника на розгляд співвідношення і зв'язку мови і духовної культури, мови і народного менталітету, мови і народної творчості, їх взаємозалежності і видів їх кореспонденції». Н. І. Толстой підкреслює, що етнолінгвістика розглядає мову в тісному зв'язку з етносом.

Розгляд одиниць мови в контексті культури дозволяє виокремити, крім мовних значень, велику культурну семантику, яка часто не фіксується в словниках [25, с. 44]. Проілюструємо наочними прикладами вагомість досліджень в області етнолінгвістиці для когерентного розуміння витоків і мотивації виникнення етнофобізмів у мові.

Американська нація представлена різноманіттям корінних племен. В американському варіанті англійської мови етнофобізми вживаються для образи представників корінних народів:

1. *Prairie Nigger, Dumpster Nigger* (від *dumpster* - сміттєвий контейнер + *nigger*; *dumpster* підсилює етнофобізм *nigger*, вказуючи, таким чином, на більш високий ступінь зневаги до корінних племен Північної Америки, ніж до афроамериканців) – етнічний образ для представника корінного населення Північної Америки, а також Канади.

2. *Injun* – етнофобізм для позначення представника корінних племен Північної Америки. Перші європейці прибули в Америку, вважаючи, що пливли в Індію, тому назвали корінне населення *Indian* (індіанці) або спотворено *Injun*. У ХХІ столітті даний етнофобізм використовується рідко і, як правило, навмисно, що є політично некоректним [38, с. 7].

3. *Cowboy Killer* – дослівно «вбивця ковбоїв». Вкрай образливі етнономінації, подібні до цієї, виконують функцію демаркаційної лінії, яка відділяє корінні народи від американської нації, підкреслюючи неможливість асиміляції племен внаслідок виникнення асоціації з вбивствами ковбоїв. Даний етнофобізм вказує на чітке розмежування в опозиції «Свій-Чужий», в ролі останнього виступають корінні племена.

В межах мовної картини світу середньостатистичного жителя США, спосіб життя корінних племен виступає символом безвідповідального

ставлення до життя, який проявляється в небажанні займатися трудовою діяльністю і в зловживанні спиртними напоями на тлі атавістичного мислення. Корінні племена Північної Америки не вживали спиртне до прибуття європейців. До 1492 року алкогольні напої були частиною ритуалу під час урочистих церемоній. Беручи до уваги даний факт, етнофобізм *Chug* (від дієслова *to chug* – зловживати спиртними напоями), використовуваний по відношенню до представників корінних народів Північної Америки, служить ключем до декодування і етнолінгвістичного аналізу символічної складової даної культури. В результаті суб'єктивного сприйняття корінних племен, іменник *alcoholic*, було перетворено в образливий етнонім *Alcoholic*, реципієнтами якого виступає населення Північної Америки [45, с. 17].

Лексема *blackout* (тимчасова втрата свідомості) трансформувалася в презирливе звернення до індіанців внаслідок метафоричного перенесення як результат асоціативних зв'язків. *Glanni* (на мові народу навахо «п'яний») – сильна образа для людини, що володіє мовою навахо.

На підставі вищевикладеного, визначаємо, що існуючі в мові етнофобізми є стереотипними формами сприйняття навколишньої дійсності, тобто людина мислить стереотипами, прийнятими в суспільстві, часто не замислюючись, наскільки вони виправдані або ні [6, с. 23].

Вивчення етнофобізмів в етнолінгвістичному аспекті визначає необхідність проведення етимологічного аналізу. Американський варіант англійської мови рясніє етнофобізмами, що номінують євреїв: *Bagel Dog* – походить від улюбленої їжі євреїв Північної Америки – бейгл (бублик). Компонент *dog* надає етноніму різко негативне забарвлення; *Yid-lid* – американський єврей; етнофобізм утворений словом складанням з кінцевим урізанням першого компонента: *yiddish* (ідиш) + *lid* (від англійського *lid* – «кришка» через мову ідиш *yarmulke* – ярмулка – традиційний єврейський чоловічий головний убір); *Big nose* (великий ніс), *Toucan Sam* (тукан Сем), *Knifenose* (ніс, що нагадує за формою ніж), *Hook Nose* (ніс гачком) етимологія етнофобізму, яка пов'язана зі стереотипним поглядом на

зовнішність євреїв, зокрема – ніс; *Nickel Nose* – американський єврей; етнофобізм утворений від *nickel* – монета в 5 центів і *nose* – ніс, показує знані риси євреїв на погляд суспільства, а саме пристрась до грошей і ніс значних розмірів; *Cashews* – євреї-католики, які проживають в США, а також діти, народжені в змішаному іудейсько-католицькому шлюбі. Перше вживання етнофобізму зафіксовано в 1960х роках на стендап шоу комедійного актора Джека Картера; *ZOG* – американський єврей. Акронім утворений від *Zionist Occupied Government* – уряд, окупований сіоністами. Слід пояснити, що наріжним каменем сіоністського суспільства є ідея про єдиний і неподільний єврейський народ з відродженими культурними і духовними цінностями; *Yiddiot* – дурний американський єврей – етнофобізм утворений слово-складанням з кінцевим урізанням першого компонента: *yiddish* (ідіш) + *idiot* (дурень); *Yenta* – сварлива і балакуча єврейка; запозичення з ідіш від *yenta / yente* – набридлива пліткарка; *Lewinsky* – повна і неприваблива американська єврейка. Етнофобізм утворений від прізвища Левінські (*Lewinsky*); номінація набула широкого поширення після скандалу Клінтона-Левінські; *Jewor* – італійський єврей в США; Етнофобізм утворений від *Jew* – єврей + акронім *WOP*, який використовується на адресу нелегальних італійських емігрантів і розшифровується *without papers* – без документів; *Goldberg* – етнофобізм, який вказує на американського єврея; утворений від поширеного єврейського прізвища. Крім того, морфема *gold* – (золото) показує євреїв як прихильників теорії монетаризму. Таким чином, в даному етнонімі закладені два рівня сенсу – поверхневий і глибинний: антропонім полегшує детермінацію реципієнта номінації, а морфема *gold* – фіксує прагнення представників зазначеного етносу до збагачення; *Goldie* – американський єврей. Даний етнофобізм виступає свого роду клеймом ганьби, так само як особливий відмітний знак у вигляді жовтої зірки Давида, які змушені були носити євреї на окупованих територіях під час Другої Світової війни. Суфікс *-ie* надає зневажливого забарвлення; *Gargamel* – американський єврей. Алюзія на антагоніста з коміксу, а пізніше

мультфільму *The Smurfs* гіперболізує негативні риси характеру досліджуваного етносу [14, с. 240].

Антропоніми є одним з основних джерел створювання етнофобізмів. Звернемося до етимології етнофобізмів американського варіанту англійської мови, які утворені від імен і прізвищ людей, що залишили свій слід в історії, а також вигаданих персонажів:

1. *Ari* є етнофобізмом, який вказує на індійського емігранта в США; утворений від імені персонажа мультфільму «*The Simpsons*», іммігрував в США з Індії [23, с. 85].

2. *Bigger Thomas* – етнофобізм утворений від імені головного героя роману Р. Райта «*Native Son*» (в українському перекладі «Син Америки»). Головний герой страждав від несправедливості й жорстокості світлошкірих людей, його лякало життя у всіх її проявах; він страждав, навіть не усвідомлюючи, що головні страхи приховані в глибинах власного «Я». Душевні терзання підштовхнули до скоєння злочину – вбивства дівчини європейської зовнішності. Етнофобізм *Bigger Thomas* може бути використаний для будь-якого афроамериканця як жорстока образа, наділяючи реципієнта гіперболізованими негативними рисами персонажа роману «Син Америки» [15, с. 345].

3. *Boris* – поширений етнонім, який визначає російського емігранта в США; утворений від російського чоловічого імені.

4. *Bin-Laden* – надзвичайно образливий етнофобізм для людини, яка має арабське походження; набув широкого поширення після терористичних актів в Нью-Йорку 11 вересня 2001 року.

5. *Cochise* – представник корінних народів США. Етнофобізм утворений від імені легендарного вождя племені чірікауа, яке входить до складу народу Апачі. У другій половині XIX століття Кочіс очолив опір проти захоплення земель, що належали місцевим племенам. Етнофобізм ображає світлу пам'ять етносу про вождя чірікауа.

6. *Donny Brasco* – емігрант з Італії – від імені головного героя фільму,

поліцейського, який працював під прикриттям в американському злочинному угрупованні в Нью-Йорку. Образливість етноніма полягає в тому, що він показує лукавість і продажність [34, с. 174].

Деякі етноніми мають прикордонне явище в структурі мови, пропонуючи варіювання соціального маркування значень, наприклад, *Uncle Tom* – це етнонім, що бере свій початок в романі Г. Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» (*Uncle Tom's Cabin*) і використовуваний для номінації афроамериканців.

Аналіз етнофобізмів в етнолінгвістичному ключі визначив, що в основі досліджених одиниць лежать прийняті в американському суспільстві гіперболізовані уявлення про типові риси представників етносів, зокрема, фізичні особливості і риси характеру, пов'язані, наприклад, з матеріальними прагненнями і взаємодією з зовнішнім світом.

3.2. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у британському варіанті англійської мови

Аналіз етнолінгвістичної і соціокультурної значущості етнономінацій зв'язується з гетерогенними і, часом, суб'єктивними даними міждисциплінарного характеру про життєдіяльність етнічних спільнот: історія формування та розвитку, економічні умови, соціальні аспекти життєдіяльності, матеріальна і духовна культура, розвиток і еволюція взаємовідносин між географічно і соціально-історично близькими етногрупами. Розглянемо засоби вербалізації стереотипних національно-культурних особливостей жителів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії через етнофобізми з позицій етнолінгвістики в зв'язку з такими основними ознаками як прагнення до духовного єднання, загальні соціально-економічні пріоритети, однак (в ряді випадків) різні культурні і духовні цінності. Як зазначає засновник Московської

етнолінгвістичної школи Н. І. Толстой, саме етнолінгвістика «вивчає мову крізь призму людської свідомості, менталітету, побутової та обрядової поведінки» [46, с. 113]. Оскільки аналіз етнофобізмів неможливий без залучення до дослідження бінарної опозиції «Свій-Чужий», ставимо за мету вивчити етнофобізми британського варіанту англійської мови з точки зору етнолінгвістики.

Етнолінгвістичні дослідження передбачають пошук стереотипних національно-культурних особливостей досліджування етнічної спільноти і способів їх подання за допомогою мовного знака, оскільки метою етнолінгвістики є показати, як мова в різних формах його існування, на різних етапах його історії впливає на історію народу, на становище того чи іншого етносу в сучасному суспільстві [29, с. 190].

Аналізуючи мовний матеріал, на прикладі етнофобізмів *Jerry*, *Squarehead* і *Goon* уявімо образ типового німецького солдата під час Першої і Другої світових воєн очима стереотипізованого британського захисника, апелюючи до основних категорій військової культури і до етимології представлених етнонімів, що дозволить розкрити ідею про унікальність окремого етносу і обґрунтувати тісний зв'язок з іншими етнічними групами.

Етнофобізм *Jerry* з'явився під час Першої світової війни, але отримав широку популярність лише в 1939-1945 роках. Вже згадана лексема репрезентує збірний образ німецького солдата того відрізка часу за допомогою колективної свідомості нації. Простежується зв'язок з прихованим образним порівнянням і перенесенням сенсу з одного об'єкта на інший: каска німецького солдата нагадувала союзнику нічний горщик – *jerry* (метафора як форма приниження сил противника – метод психологічної боротьби свідомості зі страхом і трепетом перед лицем ворога) [32, с. 27]. Стереотипні форми мислення у військовій культурі проявляються при аналізі етнофобізма *Squarehead* (з англійської «квадратна голова») – *німчур*. Подібно *Jerry*, *Squarehead* був у вжитку у британських солдатів і ґрунтувався на стереотипізуванні образу німця з короткою стрижкою і «квадратною»

головою, закріпити в масовій свідомості союзних військ. Етнофобізм *Voxhead* (голова в формі коробки) – німець має однакову етимологію з лексемою *Squarehead*, використовувався обмежено, в, здебільшого, серед солдатів Британської Рейнської армії (БРА) в повоєнні роки.

Під час Другої світової війни німецькі офіцери отримали серед британських військовополонених зневажливий етнонім *Goon*. Полонені пояснювали це наглядчачам як аббревіатуру від *German Officer Or Non-com* (німецький офіцер або унтер-офіцер). Згідно з іншою версією, етнономінація походить від однойменних героїв мультфільмів студії «Дісней» є гротескно дурним з обмеженим словниковим запасом персонажем. Іменник *goon* дослівно перекладається з англійської мови як «болван», «головоріз» і «найманий вбивця». Очевидна різко негативна образність в духовно-чуттєвому сприйнятті британських солдатів в якій солдат союзних військ виступає в ролі жертви, а етнономінація *goon* уособлює лиходія [32, с. 24].

Етнічні стереотипи виконують найважливішу функцію в формуванні і поширенні етнофобізмів. Відносно жителів Сполученого Королівства, часто актуалізується не тільки функцією ціннісного осмислення, але також і мовною грою, заснована на аналогіях і етнічної маркування: *kakis* – так в Південній Африці називали британських солдатів за часів бурських воєн (1880-1881 роки; 1899-1902 роки). В даному випадку, має місце гра слів *khaki* (військова форма «хакі») і *как* (на мові африкаанс «сміття»), реалізуючи, таким чином, негативну стереотипизацію в формі мовного знака.

Міжнародна група вчених провела масштабне дослідження валентності етнофобізмів і розробила спеціальну шкалу для визначення ступеня їх образливості для реципієнта. Були зроблені висновки про те, що найвищою валентністю (сполучуваністю з іншими етнофобізмами) з індексом 3.-6.20 серед етнофобізмів, що позначають жителів Англії (всього відібрано 15 одиниць), мають такі етнономінації:

1. *WASC* (акронім від таких слів як *White Anglo-Saxon Catholic* білий англосаксонський католик). У класифікації Дж. Фейблмана, релігійна

культура виділяється в окрему категорію, яка закладає основу мови символів і в якій присутні «абстрактні ідеї логіки, цінності». У випадку з етнофобізмами *WASC*, акронімізація виконує функцію мовного шифрування як форми мовної гри, відволікаючи увагу слухача від образи *White Anglo-Saxon Catholic* [35, с. 223].

2. *Lime-juicer* (людина, що вживає сік лайма). Етнофобізм походить від зневажливого прізвиська службовців Королівського Військово-морського флоту Великобританії, оскільки починаючи з XIX століття в щоденному раціоні моряків був присутній сік лимона або лайма як превентивний захід проти цинги. З 1925 року спостерігається розширення значення, і зараз цей етнофобізм може бути використаний в американському варіанті англійської мови стосовно будь-якого жителя Сполученого Королівства.

3. *Limey* (скорочена форма етнофобізма *Lime-Juicer* + суфікс *-y* реалізують мовну гру) – лимончик.

4. *Joan Bull / John Bull*. «Джон Буль» збірний образ типового жителя Англії; походить від імені головного героя популярного англійського памфлету XVIII століття «Історія Джона Булла». За даними *The Racial Slur Database*, етнофобізм використовується для позначення англо-американців.

5. *Islander* – островнянин. Як відомо, Великобританія – острівна держава [35, с. 224].

6. *Corkney* – подвійна гра слів *cork* – пробка (показує пристрась до алкоголю) і *sockney* – просторіччя неосвічених жителів східній частині Лондона (вказує на безграмотність англійців).

7. *Tommy* – алюзія на збірний образ англійського солдата періоду Першої світової війни; походить від імені *Tommy Atkins* – персонажа однойменного вірша Р. Кіплінга.

8. *Englisher* визначається як пейоративна одиниця, що номінує жителів Англії. Завдяки суфіксальному способу (суфікс *-er*, як правило, вказує на рід діяльності) *Englisher* вирізняється з-поміж нейтральних етнонімів *English-man, English, British, Irish, Scottish, Welsh, Australian, New-*

Zealander і набуває негативний віддтінок, таким чином, підкреслюючи опозицію внаслідок економічної і політичної переваги Англії над її колишніми домініонами і протекторатами, що входять зараз в Співдружність націй. Даний етнофобізм використовується країнами Співдружності, особливо, жителями Австралії і Нової Зеландії.

9. *Beefeater* (вживає яловичину; солдат лондонського Тауера) – етнофобізм, реципієнтом якого є англієць; походить від назви популярного страви англійської кухні *roast beef* (ростбіф).

10. *Bull-lion* (злиток, наприклад, золота або срібла). Має місце гра слів на основі метафори, а також іронія: порівняння англіїців зі злитком дорогоцінного металу жителями інших країн говорить про зайву самовпевненність і віру в винятковість власної нації [35, с. 227].

11. *Johnny* – типовий англієць, форма поширеного імені *John*.

12. *Britisher* на відміну від *Englischer*, відноситься не тільки до мешканців Англії, але також Великобританії в цілому.

13. Образи *Chirper* («щебетун», базіка), як правило, адресовано людям, які говорять на лондонському просторіччі кокні.

14. *Briton* (брітт) – даний етнофобізм співвідноситься з англіїцями, що проживають в штаті Коннектикут. Сходить до нейтрального етноніму, називає кельтські племена, що жили на території Британії в VIII столітті до нашої ери – V столітті нашої ери.

15. *Cockney*. У наші дні є образливим прізвиськом не тільки для тих, хто народився в межах чутності дзвонів церкви Сент-Мері-ле-Боу в Іст-Енді і володіє однойменним просторіччам, але до лондонців в цілому. В *Urban Dictionary* зазначено, що етнонім може бути вжито щодо будь-якого жителя столиці «нелондонцями» внаслідок незнання значення етнономінації. Однак, як відомо, в 1941 році дзвони були зруйновані німецької авіабомбою і були відновлені лише через 20 років, тому технічно жоден новий кокні не народився в цей період. В рамках даної номінації актуалізується функція ціннісного осмислення жителів Лондона як неотесаних і неписьменних

людей, які не гідні гордого звання жителів столиці колись величної і незламної Британської імперії [35, с. 228].

Відповідно до етнолінгвістичної спрямованості дослідження, виділені і проаналізовані наступні етнофобізми для жителів Ірландії:

1. Етнофобізм *Michael* утворений від поширеного ірландського імені. Немовлят чоловічої статі називають в честь Святого Михайла (*St. Michael*).

2. *Terrier* – етнофобізм, утворений за допомогою метафори, сходить до породи собак *Irish terrier* (ірландський тер'єр). Імпліцитне порівняння з чотириногими друзями людини розкриває зневажливе ставлення до аналізованої етногрупи.

3. *Donovan* – алюзія на винищених в X столітті знатного ірландського роду королів і лордів *Donovan (O'Donovan)*. Етнофобізм виражає сарказм і заперечення благородного походження [21, с. 25].

4. *Bark* – етимологія етнофобізма невідома. Припускається зневажливе порівняння мови ірландця з гавкотом собаки (*bark - гавкати*). Міцні спиртні напої також називають *bark*, в тому числі коньяк *Hennessy* (засновник коньячного будинку Річард Хеннессі народився в Ірландії).

5. *Dogan* (сходить до ірландської прізвища *Dugan*) – послідовник Католицької Церкви в Ірландії. Протистояння католиків і протестантів під час конфлікту в Північній Ірландії рішучим чином вплинуло на номинативну дистрибуцію етноніма.

6. *Tad* – від біблійного імені *Thaddeus* – одного з 12 апостолів Ісуса Христа. Зменшувальна форма передає суб'єктивне оціночне судження, висловлюючи, таким чином, нехтування до релігійного наповнення.

7. *Shamrock (shamrock – «трилисник»)* – етнофобізм корелює з трилисником – національним символом Ірландії, який виступає знаком єднання, а також трипостасного Бога – Бог Отець, Бог Син, Бог Святий Дух. Етнономінація ображає почуття віруючих, а також нівелює значення символу як знакового концепту [21, с. 26].

8. *Turk* – походить від гельської *torc* – дикий кабан. Має імпліцитне значення «неохайна людина», «дикий звір» поряд з етнономінацій *Bog-trotter*, *Bog-jumper*.

9. *Irisher* – первинний аналіз визначає нейтральний характер етноніма, однак більш детальний розгляд вказує на префіксальний спосіб словотворення даної одиниці (*Irish* + суфікс *-er*), що є нетиповим для нейтрального етноніма, яка називає жителя Ірландії. Як результат, нейтральна морфема *-er*, яка вказує на виконавця дії, приєднана до кореня слова, перетворює нейтральний етнонім *Irish* в негативно забарвлену лексему.

10. *Emeralder* – аналізуюча лексема набуває зневажливе значення за допомогою аффіксального способу словотворення (*Emerald* - «смарагдовий» + *-er*), як і етнонім *Irisher*. *Emeralder* можна перевести на українську мову як «ізмурудник». Корінь дериватів походить від колокації *Emerald Isle* – «смарагдовий острів». Так називають землі Ірландії де зеленіють пагорби, вкриті буйною рослинністю.

11. *Mac* (від гельської «син когось») – деякі ірландські та шотландські прізвища починаються з приставки *Mac* або *Mc*, наприклад, *McBride*, *McCawley*, *McGill*. Вичленення приставки в окрему лексему з метою узагальненого найменування резидентів Ірландії несе зневажливий відтінок значення [19, с. 34].

12. *Son-of-Erin* – етнономінація є алюзією на головного персонажа ірландської легенди «*The Thirteenth Son of the King Erin*» (Тринадцятий син короля Еріна).

13. *Hibernian* – від *Hibernia* (Гібернія) – так римляни називали острів Ірландію, відповідно, *Hibernian* позначає жителя даного острова.

14. *Fighting Irish* – за результатами дослідження етнофобізма, один з них вказує на жителя Ірландії. Високий ступінь потенції агресії обумовлена бунтівним духом ірландців, які відстоювали незалежність своєї країни.

Передбачувана дата виникнення етноніма 1922-1923 роки – період громадянського протистояння в Ірландії.

Вивчення етнофобізмів британського варіанту англійської мови з позицій етнолінгвістики показало, що найбільша кількість етнофобізмів номінують Британців і ірландців, що свідчить про напругу в міжетнічній взаємодії Англії з Північною Ірландією, а також прагненні Англії вибудувати відносини, що базуються на принципах панування і підпорядкування.

3.3. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у австралійському варіанті англійської мови

Деякі образливі етноніми, які поширені в Австралії, свідчать про позиції англійської мови як міжнародної. Відомий етнофобізм *Nigger* в поєднанні з лексемою *eucalyptus* (евкаліпт) набув статусу образи для корінних племен Австралії – *Eucalyptus Nigger*, оскільки евкаліпт – особлива рослина в культурній картині світу корінних жителів Австралії, першими які виявили його корисні властивості.

Негативний етнонім *Coon*, що позначає африканця і схожий по значенням з *Nigger*, набув нового значення в австралійському англійською – «Представник корінних племен Австралії» [34, с. 174]; спільна риса – смаглява шкіра. Етнолінгвістичний аналіз визначає 4 найпоширеніші версії походження етноніма:

1. Скорочено від *rascoon* (єнот-полоскун); морда єнота має характерне забарвлення: чорний з білою облямівкою. Етнолінгвістичний аналіз показує, що в міфології північноамериканських племен єнот-полоскун виступає символом спритності і подолання будь-яких перешкод. У деяких легендах єнот символізує високу концентрацію зла, в той час як в переказах інших племен тварина уникає небезпеки і видобуває прожиток при допомозі неабиякого розуму і вправності. Міфологізований образ ссавця отримав свій

відбиток у експресивному етнонімі з негативним маркуванням *coon*, який спочатку з'явився у американців в якості образи на адресу афроамериканців через передбачуваної схожості характерного забарвлення морди єнота-полоскуна з зовнішністю реципієнтів етноніма (інтенсивність негативного забарвлення порівнянно з етнонімом *nigger*). Надалі, номінативна дистрибуція охопила корінні племена Австралії.

2. Від породи собак *coonhound* (кунхаунд), спеціально навчених для полювання на єнотів (*raccoon* – єнот), а пізніше для лову втекли рабів африканців [5, с. 180].

3. Від *barracoon* – спеціальної клітини, яка використовувалася для транспортування рабів з Африки в Америку.

4. Від *maine coon* – аборигенної породи котів. Ряд етнофобізмів, що номінують представників корінних племен Австралії, чи не обмежений запозиченнями з американського варіанту англійської мови. Так, негативний етнонім *Boori* сходить до прізвища австралійського письменника *Boori Monty Pryor*, представника корінних племен країни, який отримав премію *National Aboriginal and Islander Observance Day Committee Award* за видатний внесок за сприяння розвитку культури корінних народів.

Різноманіття етнономінацій, що ображають честь і гідність корінних народів Австралії, породило відгук у їхніх серцях і отримало вербальне вираження в формі етнофобізмів на адресу світлошкірого населення країни:

1. *Gubba* є образливим етнонімом має два можливі варіанти етимології – спотворено від *governor* (правитель, начальник) або скорочено від *garbage* (сміття) [5, с. 181].

2. Етнонім *Balander* використовується в мові таких корінних етносів північній Австралії, як Йолнгу (*Yolngu*), з середини XIX століття; походить від *Hollaender* (з данської мови через піджин *Макассан* (*Macassan*)) і перекладається як «кінець кличу».

3. *Bumpkin* – «селюк» австралієць європейського типу зовнішності, прожи-ває в сільській місцевості.

4. *Pleb* (від *Plebian* – плебей) – презирливе позначення світлошкірого австралійця; спосіб словотворення – кінцеве усичення [5, с. 184].

В Австралії як поліетнічної країні, проблеми етнічної та расової рівноправності, а також толерантного ставлення до історичної спадщини, звичаям і традиціям національних меншин і емігрантів представляються надзвичайно важливими. Доказовою базою етнорасових протиріч і, як результат, появи «соціальної дистанції» є етнофобізми, що відносяться до емігрантів з різних країн:

1. Цілий ряд етнофобізмів закріпився за азіатами в Австралії: *chogee* емігранти азіатського походження в Австралії; *choong* емігранти з В'єтнаму і Камбоджі в Австралії; *celestial* «піднебесний» так називали китайців в Австралії і на заході США в XIX столітті; етнонім походить від *celestial empire* «Піднебесна»; *chow* зневажливий етнонім для китайців в Австралії, від *chow* – порода собак «чау-чау» [39, с. 20].

2. Зневажливе ставлення до нелегальних мігрантів та біженців, що прибувають в Австралію в надії на поліпшення якості життя, досить повно відображено в етнофобізмах: *boat people* / *boaties* – нелегальні емігранти. Залежно від національної приналежності, народжені в країнах, що омиваються морями. У 1970-ті роки так називали емігрантів з В'єтнаму, у другому десятилітті XXI століття – емігрантів з Афганістану і Іраку; *Queue Jumper* – «що йде без черги» в Австралії, нелегальний емігрант будь-якої національності, зазвичай який прибув водними шляхами.

3. Деякі етноніми, що використовуються в Австралії для номінації євреїв, відносяться до категорії жорстоких і надзвичайно образливих етнономінацій як *carhead* – голова в кепці – євреї в Австралії. *Oven dodger* (дослівно «коржик з печі») – євреї в Австралії. Етнолінгвістичні обґрунтування етнономінацій має тісний зв'язок з фактами кремації євреїв в печі (*oven*) під час Голокосту, тоді як лексема *dodger* – вказує на кукурудзяні коржі (*corn dodgers*), які випікають в духовій шафі [39, с. 22].

4. Етнофобізм *Aussie Wuzzie* – «п'яний австралієць» закріпився за темношкірими емігрантами з Нової Гвінеї, яка розташована на північ від Австралії.

5. Жителі країни називають македонців *Blockhead* – дурень; дану лексему можна позначити як «нездатний до розумового процесу».

6. *Chocko* – смагляві або темношкірі люди родом з країн Середземномор'я, які іммігрували до Австралії; етнонім походить від *Chocolate frog* – «шоколадна жаба», а також римується з австралійським розмовною іменником *wog* – «бацила», «зараза». З точки зору стилістики, зближення *chocolate frog* і *wog* відбулося на основі параномазії.

7. *Clog Wog* (*clog* – перешкода, перешкода + *wog* – бацила, зараза) – в Австралії, людина, що народився і виріс в Данії; етнонім може бути як нейтральним, так і дерогативно-маркований [39, с. 24].

8. *Desert Nigger* (дослівно «темношкірий з пустелі») – в Австралії, виходець з Індії або Середнього Сходу.

9. *Lebo* (утворено кінцевим урізанням етноніма *Lebanese* - ліванець) – надзвичайно образливий етнонім для номінації емігрантів з Лівану, поширений в Австралії.

10. Етнофобізм *Wog* (утворений за допомогою акронімізації), що позначає грецьких трудових мігрантів в Австралії, набув широкого поширення на території Австралії після виходу фільму "The Wog Boy" в 2000 році. В 1940-1960-их роках існувала урядова програма, в рамках якої виконання низькооплачуваних видів важкої праці збільшувало ймовірність отримання австралійського громадянства для трудових мігрантів.

Австралійці часто стають об'єктами негативної етнонімізації в американському, канадському і, власне, австралійському варіантах англійської мови:

1. Ряд етнофобізмів вказує на любов жителів Австралії до пива, а зокрема, марки *Foster's*, тому жителі цієї країни стали реципієнтами

образливої етнономінації *Foster* або *Caneater* (дослівно «Поїдає бляшані банки») [12, с. 44].

2. Окрема група зневажливих етнономінацій представлена лексемами, використання яких зумовлене особливостями флори і фауни країни. Дані етноніми вказують на тісний зв'язок австралійців з кенгурою – національним символом Австралії, зображеному на гербі країни: *Kangy* – кінцеве усічення лексеми *kangaroo* - «кенгурою» + суфікс *-y* вербалізують функцію мовної гри; етнонім може бути переведений на українську мову як «маленьке кенгурою» «кенгурою» + англійський суфікс *-y* (замінений лексемою «дитинча»). Образливий етнонім *Roo* – початкове усічення лексеми *kangaroo*; цей етнонім висміює ходу австралійців за допомогою метафори. *Skippy* – етнономінація, що є алюзією на популярний в 60-ті роки ХХ століття австралійський серіал *Skippy the Bush Kangaroo*, що оповідає про пригоди маленького хлопчика і кенгурою з прізвиськом *Skippy*; співвідноситься з етнонаціональними особливостями країни [12, с. 45].

3. *Mexicans* (мексиканці) образу для жителів Австралії, прибулих з штату Вікторія в місто Сідней. Штат Вікторія розташований на південному березі річки Муррей, і жителі штату змушені долати водний шлях, щоб дістатися до Сіднея; паралелізм з жителями Мексики, які переправляються через річку Ріо Гранде, щоб потрапити в США.

4. Етнонім *Convict* – «засуджений» співвідноситься з історичним фактом британської колонізації Австралії. У січні-лютому 1788 року була створена перша колонія укладених з Англії, доставлених до Австралії. Етнонім апелює до спірного припущення, що австралійці є нащадками ув'язнених, засланих до Австралії.

5. Етнонім *Sand Gropser* показує австралійців як об'єкт номінації; утворений від назви сімейства комах загону прямокрилих *Cylindrachetidae*, хто сидить на пустині на заході країни (в розмовній мові – *sand groper*).

6. *Larrikin* – австралієць зі стереотипною поведінкою: смішний шахрай, нестриманий і норавливий. Етнонім утворений від неологізму *larkin about / lark about* – *валяти дурня* [12, с. 46].

7. *Banana bender* (дослівно «складаний банани») – типовий житель австралійського штату Квінсленд. Обґрунтування появи: вирощування бананів відноситься до первинного сектору економіки даного регіону.

8. *ABA* - акронім від *Another Bloody Australian* – «ще один проклятий австралієць»; етнонім використовується на гірськолижних курортах Канади, головним чином, в місті Вістлер для позначення емігрантів з Австралії на територіях їх компактного проживання.

9. *Booner / Boon* – австралієць, що належить до нижчого класу. Етнонім використовується, головним чином, в столиці Австралії - місті Канбарре і є синонімом дерогативної етнономінації *Bogan*.

10. *Proddy dog* (дослівно «протестантська собака») – австралійський протестант, головним чином, школяр; образливий етнонім поширений серед дітей, які проходять навчання в католицьких школах; походить від суб'єктивно-оціночної лексеми *Proddie / Proddy = Protestant*. Наступний аналіз показав, що на території Австралії і Нової Зеландії існує достатня кількість одних і тих же етнофобізмів, що номінують людей європейського типу зовнішності, азіатів, а також індіців [12, с. 48].

3.4. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у канадському варіанті англійської мови

Етнолінгвістичний аналіз пласта етнофобізмів, що функціонують на території Канади, становить величезну важливість для вирішення як теоретичних, так і практичних завдань сучасної лінгвістики, що вносить вклад в теорію мовної варіативності, дозволяє визначити головні ментальні цінності в свідомості канадської нації на основі архетипових образів і

символів, звичаїв, традицій, сучасних реалій, а також історичних подій, які знайшли відображення в характерному способі мислення жителів даної країни.

Так, етнофобізм *Canyada* реферує до однойменного муніципалітету в Іспанії, що входить до складу провінції Аліканте, і підкреслює малу важливість країни на карті світу в світогляді продуцентів етнонімічних одиниць, прирівнюючи їх до топоніма та номінується як малий географічний об'єкт. Поява етноніма, реципієнтом якого виступають жителі Канади, а продуцентом американці, ставить за мету образити і принизити значущість країни як суб'єкта геополітики та образити національну гордість її жителів. Етнономінація також виступає засобом мовної гри: *Canada* (країна) – *Canyada* (частина провінції з місцевим самоврядуванням), що має на увазі невизнання державної територіальної неподільності країни [45, с. 18].

Канадці, будучи частиною англомовного світу, часто піддаються стереотипізації, а саме, їх:

1. Етнічне походження: *cankee / cankie* (словоскладання *canadian + yankee*); *prigger* є представником корінних племен Канади (словоскладання *prairie + nigger*); *dumpster nigger* є представником корінних племен Канади чи Америки (від *dumpster i nigger* – афроамериканець з помийки) [19, с. 56].

2. Регіон проживання: *pepsi – pepci* – житель Квебека, франко-канадець, алегорія на ранню рекламу «Пепсі» як дешевої заміни інших газованих напоїв, в даному випадку *pepsi* виступає символом низької ціни і сумнівної якості.

3. Особливості зовнішнього вигляду, які є в етнофобізмах і етнонімічних словосполученнях: *Boston* – канадець зі світлою шкірою – походить від чинукського жаргонізму (чинукський жаргон – торговий жаргон на північно-західному узбережжі Тихого океану), що позначає американця – *Boston man*. Контраст і різке протиставлення США Канаді знайшло відображення в читача дистрибуції наступних етнофобізмах: *Dryback* (суха спина), *Frostback* (спина в інеї) і *Iceback* (крижана спина). Антитеза бере

початок від етноніма *Wetback* – етнономінація, що служить для опису нелегальних емігрантів з Мексики в США, які потрапили в Америку за допомогою водного сполучення, а саме через річку Ріо-Гранде [19, с. 57].

Семантичне розходження, засноване на антонімії, проявилось в наступності *Wetback* – *Dryback*. Крім того, компонент "dry" в етнонімі *Dryback* вказує, що, на відміну від мексиканців, канадці перетинають кордон з США сухопутним способом.

У випадку з антитезою *Wetback* – *Frostback*, *Wetback* – *Iceback*, компоненти «*Frost*» і «*ice*» апелюють до суворих кліматичних умов Канади. Ступінь образливості відповідає такими етнонімами, як *Icefrog* або *Snowfrog* (Крижана жаба) на адресу франкомовних жителів Квебека, а також *Snowbird* (від англійського «дрізд-горобинник»), в якому компонент *snow* вказує на рясний сніговий покрив в країні [19, с. 59].

Певні спортивні захоплення, поширені серед представників того чи іншого етносу або нації, також впливають на появу в мові маркованих етнонімів. Так, етнолінгвістичний аналіз показує, що етнофобізм *Stoner* і *Canadian Stoner* («метальник гранітного снаряда в керлінгу») виникли як вербалізований засіб образи жителів Канади в результаті їх інтересу до керлінгу. *Stoner* утворений суффіксальним способом: *stone* (камінь) – від назви спеціальних гранітних снарядів, використовуваних в грі) + суфікс *er*, який вказує на агента виконуваного дію [14, с. 243].

Масова післявоєнна імміграція з спустошених війною країн значно урізноманітнила етнічну варіативність населення Канади. Виділимо наступні групи етнофобізмів на підставі етнічної приналежності населення країни:

1. Франкомовне населення: *coon ass* – етнономінація відноситься до франко-мовних депортованих жителів Канади, займалися торгівлею хутром, які іммігрували до Луїзіани після Другої світової війни (від *coon* «енот» і *ass* «зад»); *Peasouper* (гороховий супчик) є образою, що з'явилася в кінці XIX та початку XX століття, засноване на тому факті, що гороховий суп був

улюбленою стравою жителів Квебека; *Queeb* – «квіб» франкоканадці родом з Квебека, етнонім утворений кінцевим урізанням [25, с. 112].

Етнонофобізми для номінації франкомовного населення Канади з компонентом *frog* включають: *bay frog* «заливна жаба» та відноситься до етнічних французів з Квебека (від *Hudson Bay Frog* «жаба з Гудзонової затоки»); *Frozen Frog* «замерзла жаба» (*frozen* «замерзлий», так як в Канаді холодні зими); *Snowfrog* «жаба в снігу».

2. Англомовне населення Канади: *Angie* (скорочено від *Anglophone* – англомовна людина) – вживається в провінції Квебек, де традиційно домінує французька мова; *Bloke* (малий, хлопець) – сама лексема не несе негативне значення, однак використовується франкомовними жителями Квебека для опису англомовного населення, набуває негативну конотацію; *Caker* – так молоде покоління канадців називає жителів Канади англо-саксонського походження, від словосполучення *mania cake*, іншими словами, «людина, яка любить тістечка і торти» [34, с. 172].

3. Корінні племена Канади: *Prigger* – «*пріггер*» словоскладання *Prairie* «прерія» і *Nigger*; так образливо називають корінні племена трьох провінцій Канадських прерій Альберта, Саскачеван і Манітоба внаслідок схожості з афроамериканським населенням США в способі життя (і ті та інші, живуть в трущобах, страждаючи від бідності і жорстокості, там самий утних є високий відсоток злочинності в країні).

4. Етнічні азіати: *Canasian* «каназіат» використовується для номінації етнічних азіатів, які приїжджають з Канади в США за покупками (словоскладання *Canadian* + *Asian* = *Canasian*); *CBC* – етнічний китаєць, народився в Канаді, по аналогії з *BBC* – *British Born Chinese* [36, с. 344].

5. Емігранти з США: *Am-Can*, *Can-Am*, *Am in the Can*, *Wannabecan* – етноніми, засновані на усеченні слів *American* (американець) і *Canadian* (Канадець), співвідносяться з американцями, що іммігрували до Канади або канадцами, що походять зі США.

6. Євреї: *Canadian Goose* – канадський гусак – відноситься до євреїв (ця інформація базується на когнітивній установці про їх балакучість, а також про таку особливість зовнішності, як великий ніс).

7. Африканці: *Nigloo* – етнічний образ для африканців, що живуть на півночі Канади пліч-о-пліч з ескімосами (*Nigger* – афроамериканець і *Igloo* – житло ескімосів); *Canigger* – африканці, які живуть в Канаді (кінцеве і початкове урізання *Canadian* + *Nigger*) [11, с. 18].

8. Німці: *Choucroute* (в Квебеку) – від французького «квашена капуста». Обмеження прав національних меншин ілюструють такі образливі номінації, як *Beaver-Beater* («Забиває бобрів»), *Pepper* («перець») *Jean-Guy Pepper* для позначення канадських французів і *Jig* в зверненні до індіанців, які проживають в Канаді. Етнолінгвістичний аналіз показує, що етимологія етнономінації *Beaver-beater* сходиться до історичного факту, свідченням якого є, що в XVII столітті французи мали монопольне право на торгівлю бобровим хутром, що видобувається в Канаді. Образливі етноніми *Pepper* / *French Pepper* / *Jean-Guy Pepper* вказують на улюблені канадцами безалкогольні напої марки *Dr. Pepper*. Етнонім *Jig* походить від однойменного танцю [20, с. 76].

3.5. Лінгвокультурологічні особливості етнофобізмів у новозеландському варіанті англійської мови

Лексичний склад будь-якої мови є відкритою, гнучкою системою, схильною до змін та росту згідно з потребами людей, що нею спілкуються. Зміни трапляються не лише як результат розвитку технологій та наукових ідей, вони мали місце ще у ті давні часи, коли відбувалось заселення нових земель та територій. З плином часу поставала потреба у нових словах для позначення нових аспектів новоствореного суспільства. Відомо, що на початковому етапі формування новозеландського варіанту англійської мови

вона була далека від літературного стандарту та являла собою синтез взаємодіючих мовних форм: різних регіональних варіантів англійської мови, діалектів, напівдіалектів, жаргонів та сленгу [49, с. 37]. За своєю структурою новозеландське суспільство також не відрізнялось однорідністю та складалося з каторжників-втікачів з Австралії, китобоїв, бідних шукачів пригод, матросів, що дезертирували з китобійних суден, боржників.

Дослідниця особливостей новозеландського варіанту англійської мови Лагоденко Д. В. зазначає, що за походженням лексика новозеландського варіанту англійської мови в першу чергу зобов'язана австралійському варіанту, тому що найбільша частина розмовної лексики, а також сільськогосподарської та суспільної термінології були завезені з сусідньої колонії. Іншим джерелом вважається мова маорі, корінного населення Нової Зеландії [49, с. 38].

Унікальність новозеландського варіанту англійської мови полягає в тому, що більшість запозичень перейшли з мови маорі, що створює головну відмінність даного варіанту від австралійського. Лексика маорійської мови є легко впізнаваною як за написанням, так й за звучанням. Завдяки своїй словотвірній структурі, в якій кожен склад має лише один приголосний та завжди закінчується голосним звуком, створюється враження дуже приємної мови. Маорійські запозичення є важливою рисою новозеландського варіанту англійської мови, оскільки вони висвітлюють взаємодію між двома народами та мовами [49, с. 40].

Взагалі, існує думка, що у даний час слова, що були запозичені з мови маорі, вживаються частіше, ніж раніше, адже в період з 1850-2000 рр. їх вжиток у мові був досить нечастим. Іншим способом збагачення даного варіанту англійської є нові слова, створені на базі як загальноанглійських слів (*jetboat* – моторний човен з підводним гвинтом; *solo mother* – матір, що одна виховує дітей), а також новозеландізма (*daggy* – такий, що вийшов з моди). Можна виокремити наступні групи слів за сферою використання:

1. Флора та фауна, де головним чином представлені синонімічні ряди зі

слів маорійського та англійського походження (*kumara – sweet potato, tui – parson bird*) [11, с. 20].

2. Сільське господарство (*sheep-run – пасовища, що є для вівчарства, eye-dog – собака, що пасе овець*).

3. Населення, побут та звичаї новозеландців, де частина слів означає предмети та явища, що існують у інших країнах, що є специфічними лише для Нової Зеландії (*tall poppy – людина, якій дуже таланить; play-lunch – сніданок, який дитина бере з собою у школу та з'їдає під час ранкової ігрової перерви; roortan's orange – грейпфрут невеликого розміру, який використовують для приготування джему*) [11, с. 21].

Іншою рисою лексики новозеландської англійської мови є використання істинно англійських слів, які вийшли з загального використання у Великобританії, але продовжують вживатися у Новій Зеландії, а також слова, запозичені з регіональних варіантів. Наприклад, *cake (of soap, chocolate) (NZ) – bar (Br); lolly (NZ) – sweet (Br); township (NZ) – village (Br)*.

Особливу групу слів складає сленг, який є не тільки джерелом збагачення лексики новозеландського варіанту англійської мови, але й одним з елементів культури. Своєму походженню новозеландський сленг головним чином зобов'язаний британському та австралійському варіантам, але також існує певна кількість слів, утворених від новозеландізмів англійського та маорійського походження. Можна навести наступні приклади: *cow-spanker – фермер, що володіє молочною фермою; horthead – людина, яка любить вживати алкогольні напої; hooray – до побачення* [11, с. 23].

Одним з джерел вивчення новозеландського сленгу є словник за редакцією С. Дж. Бейкера «*New Zealand Slang: A Dictionary of Colloquialisms*». Згідно з даними автора, новозеландський варіант англійської мови налічує незначну кількість власних лексичних утворень, що були зареєстровані у новозеландському варіанті раніше, ніж в англійському: *jimmygrant – іммігрант (1845); spuds – картопля (до 1844)* [21, с. 10].

Отже, головними відмінними рисами новозеландського варіанту англійської мови на лексичному рівні є, з одного боку, наявність новозеландізмів, з іншого, використання великої кількості бритицизмів, австралізмів, елементів загальноанглійської лексики, переконуючи нас в тому, що даний варіант дійсно можна назвати полінаціональним.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Промислова безпека, що її розглядає охорона праці, має велике значення для працюючих, оскільки саме вона контролює фізичний стан працівника, що не може не позначитись на його житті, здоров'ї, а також продуктивності праці. Розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісного приміщення в тому числі і у галузі перекладу.

Незадовільний стан охорони праці викликає соціально-економічні проблеми працюючих та їх родин. Саме тому соціально-економічне значення охорони праці полягає в наступному: зростанні продуктивності праці, збільшенні валового внутрішнього продукту, зменшенні витрат на оплату лікарняних і виплат компенсацій за шкідливі умови праці та інше.

Оскільки тема магістерської роботи – «Способи творення та етнолінгвістичні особливості етнофобізмів сучасної англійської мови», передбачає виконання посадових обов'язків та проведення досліджень в сфері перекладу у в офісному приміщенні ,в цьому розділі проводиться аналіз небезпечних та шкідливих для людини і навколишнього середовища чинників, які виникають під час роботи в офісному приміщенні. Тут висвітлюються, зокрема, технічні рішення з гігієни праці та виробничої санітарії, розрахунок загального штучного освітлення в офісному приміщенні, обладнаному персональними комп'ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), безпека в надзвичайних ситуаціях, тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісного приміщення.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Небезпека – центральне поняття БЖД під яким розуміють будь-які явища, процеси, об'єкти, властивості предметів, здатні у певних умовах наносити шкоду здоров'ю людини. Кількість ознак, що характеризують небезпеку, може бути збільшена або зменшена у залежності від мети аналізу. Дане визначення небезпеки у БЖД поглинає існуючі стандартні поняття (небезпечні та шкідливі виробничі фактори), тому що є більш об'ємним, таким, що ураховує всі форми діяльності. Небезпеку зберігають всі системи, що мають енергію, хімічно та біологічно активні компоненти, а також характеристики, що не відповідають умовам життєдіяльності людини.

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і посадових обов'язків фахівця у приміщенні офісу обладнаному ПК з ВДТ, виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров'я працівників:

1. Потенційні небезпеки фізичного характеру, наприклад: механічне травмування, що може бути пов'язано з руйнуванням окремих вузлів та агрегатів обладнання, ДТП при перевезенні персоналу. Крім того, до механічних травмувань працюючих можуть привести порушення правил з охорони праці, зокрема, робота без елементів та пристроїв, що обгороджують.

2. Потенційні небезпеки хімічного характеру, наприклад, небезпека отруєння речовинами, що виділяються при роботі персональних комп'ютерів та копіювальної техніки.

3. Потенційні небезпеки психофізіологічного характеру, наприклад, незадовільна організація робочого місця, недостатнє врахування вимог ергономіки, нераціональне розташування технологічного обладнання та зашарашеність робочої зони або підвищені психофізіологічні навантаження при роботі з персональним комп'ютером, які виникають через нераціональну організацію робочого часу.

4. Потенційні небезпеки, що пов'язані з порушеннями санітарно-гігієнічних умов: при визначені небезпек слід враховувати вплив тільки тих санітарно-гігієнічних факторів, що не відповідають нормам, які визначені у нормативно-правових актах з охорони праці, перевищують припустимі рівні або перевищують гранично припустимі концентрації, наприклад, незадовільний стан повітряного середовища, незадовільний рівень освітленості, підвищений рівень шуму, вібрації, електромагнітних полів або іонізуючих випромінювань не виконання вимог до обладнання і організації робочих місць користувачів ПК та вимог до режиму праці й відпочинку.

5. Потенційні небезпеки, що пов'язані з порушеннями правил пожежної безпеки, наприклад, коротке замикання, що може призвести до виникнення пожеж, відсутність або неправильний вибір типу та необхідної кількості первинних засобів гасіння пожеж приладами (вогнегасники), несправність електрообладнання, не герметичність систем живлення, порушення герметичності спеціального газового обладнання, може стати причиною поширення пожежі.

6. Потенційні небезпеки, що пов'язані з проявом наслідків надзвичайних ситуацій, наприклад, не підготовленість персоналу в умовах надзвичайних ситуацій.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії,

роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних технічних машин», «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ»), ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом», НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електро-установок. Електрообладнання спеціальних установок», НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ»), НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Згідно «ПУЕ», за ступенем небезпеки ураження електрострумом, офісне приміщення належить до 1-го класу, тобто є приміщенням без підвищеної небезпеки, у якому відсутні умови, що створюють підвищену та особливу небезпеку.

Згідно глави 1.7 – «Заземлення і захисні заходи від ураження електричним струмом» – «ПУЕ», обладнання офісу має основну ізоляцію струмовідних частин, яка забезпечує захист від прямого дотику та подвійну, яка складається з основної та додаткової ізоляції, для забезпечення захисту від ураження електричним струмом у разі пошкодження основної ізоляції.

Відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, які можуть опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та додатку №1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень робочі місця користувачів ПК у офісному приміщенні відповідають наступним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм,

глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм.

4.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

Освітленість робочих поверхонь у виробничих приміщеннях регламентується ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», які затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264 та почали діяти з 01 березня 2019 року, і визначається в основному характеристикою зорової роботи. Норми мають міжгалузевий характер. На їх основі, як правило, розробляють норми для окремих галузей промисловості. У ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення» вісім розрядів зорової роботи, з яких перші сім характеризуються розмірами об'єкта розрізнення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні

пристрої, на вікнах встановлені механічні або ручновправні жалюзі. Недостатня освітленість, нерівномірність освітлення в полі зору, пульсація світла, зміна кольорів освітлюваних предметів викликають втому зору і загальну втомлюваність; надмірна яскравість джерел світла може спричинити головний біль, різь в очах, розлад гостроти зору; світлові відблиски – тимчасове засліплення; брудні вікна і світильники знижують освітленість. Лампи, що сліплять, блиск від них або різка тінь можуть викликати повну втрату орієнтації працюючого. Усі ці обставини є чинниками ризику настання нещасних випадків або виникнення професійних захворювань.

Розрахунок загального штучного освітлення в офісному приміщенні:

1) Розміри приміщення (кабінети і робочі кімнати):

Довжина приміщення, $A - 7,5$ м

Ширина приміщення, $B - 4$ м

Висота приміщення, $H - 3,2$ м.

Освітленість робочих поверхонь при загальному освітленні, $(E_n) - 300$

Висота площини над підлогою $(h_p) - 0,8$ м

Визначення коефіцієнта запасу $K_z - 1,4$

Числове значення коефіцієнта світильника $[L/h] - 1,4$

2) Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]} = \frac{4}{(3,2 - 0,8) \cdot [1,4]} = 2 \text{ шт}$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

3) Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p} = \frac{4}{2} = 2 \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

4) Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)} = \frac{7,5 \cdot 4}{(3,2 - 0,8) \cdot (7,5 + 4)} = 1,09;$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

5) Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення.

$\eta = 42\%$

б) Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta} = \Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 7,5 \cdot 4 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{42\%} = 33000 \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

7) Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2} = N_{cv}^* = \frac{7,5 \cdot 4}{2^2} = 8 \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

8) Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*} = \Phi_l^* = \frac{33000}{32} = 1031,25 \text{ лм};$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за

формулою:

$$N_l^* = N_{cv}^* \cdot n = N_l^* = 8 \cdot 4 = 32 \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику (використовуємо тип світильника – ЛПО(растровий, лампа Т8 (люм), кількість (n) і потужність ламп – 4x18), шт.

9) Вибираємо тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l і знаходимо коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

Для цього використовуємо найближчі по значенню технічні характеристики деяких люмінесцентних ламп:

Тип лампи- BASIC T8

Цоколь - G13

Позначення кольору - Холодный дневной свет

Світловий потік, 1050 лм

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l} = \frac{1031,25}{1050} = 0,98$$

10) Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні N_{ce} :

$$N_{ce} = N_{ce}^* \cdot m = 8 \cdot 0,98 = 7,84 = 8 \text{ шт};$$

де: N_{ce}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

11) Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n = 8 \cdot 4 = 32 \text{ шт};$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

12) Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z} = \frac{1050 \cdot 32 \cdot 42\%}{7,5 \cdot 4 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 305,45 \text{ лк};$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

Згідно розрахунку для приміщення площею 30 м² та висотою 3,2м необхідно 8 світильників з 32 лампами (Тип лампи- BASIC T8, Цоколь - G13), які розволожені на відстані 2м , розрахункова освітленість дорівнює 305,45 лк.

Неправильне проектування або несправність систем опалення, вентиляції та кондиціонування в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови для приміщенні з комп'ютеризованими робочими місцями – температура, відносна вологість та швидкість переміщення повітря цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату приміщень». Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

1. У холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с.

2. У теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування», з метою забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в офісному приміщенні обладнаному ПК з ЕП передбачена система централізованого водяного опалення з радіаторами, а на теплий період передбачений побутовий кондиціонер.

З метою забезпечення необхідного повітрообміну у приміщенні офісу передбачена система механічної припливно-витяжної вентиляції (методом рекуперації), яка забезпечує 3-кратний обмін повітря за годину.

Оптимальні рівні позитивних ($n+$) і негативних ($n-$) іонів у повітрі офісного приміщення з ЕП відповідають вимогам додатку 3 ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і становить:

$n_+ = 1500-30000$ (шт. на 1 см^3); $n_- = 3000-5000$ (шт. на 1 см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечують за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Джерелами шуму при роботі з ПК в офісному приміщенні є: жорсткий диск, вентилятор блока живлення мережі, вентилятор, розташований на процесорі, механічні сканери, пересувні механічні частини принтера.

Шум, що створюється працюючими ПК, є широко смужним, постійним з аперіодичним посиленням при роботі принтерів. Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях, обладнаних ПК, мають відповідати вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державних санітарних правил і норм роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і ДСН 3.3.6-037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку».

Зниження рівня шуму в приміщенні можна здійснити таким чином:

1. Використанням блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках.

2. Використанням ПК, в яких термодавачі вмонтовані в блоці живлення та в критичних точках материнської плати (процесор, мікросхеми чіпсету), які дозволяють програмним шляхом регулювати як моменти ввімкнення вентиляторів, так і їх швидкість обертання.

3. Переведення жорсткого диска в режим сплячки (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу. Цей час встановлюється в опціях керування напругою в операційних системах Windows 9x та Windows 2000. Якщо в режимі Standby немає необхідності, його можна вимкнути в BIOS материнської плати.

4. Використанням ПК, в яких вентилятор на процесорі встановлено виробником (ВОХ-процесор).

4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Заходи з пожежної безпеки для приміщення обладнаного ПК з ВДТ, розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

1. Згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

2. Відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки приміщення яке обладнане ПК з ВДТ належить до виробництва категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Оскільки приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 30 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачено вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3,5 у кількості 2 штуки.

4.4.2. Порядок оповіщення та організація зв'язку у разі загрози виникнення надзвичайної ситуації

Надзвичайна ситуація – це умови, за яких існує або реалізувалася загроза загибелі людей або значного погіршення умов їх життєдіяльності, заподіяні економічні збитки та погіршився стан навколишнього природного середовища. Надзвичайну ситуацію можна визначити як раптову обстановку, що виникла раптово в результаті дії надзвичайного фактора, що характеризується невизначеністю і складністю прийняття рішень, гостроконфліктністю та стресовим навантаженням до населення, значною соціально-економічною та екологічною шкодою, людськими жертвами і необхідністю великих людських, матеріальних і тимчасових витрат на проведення евакуаційно-рятувальних робіт та ліквідацію наслідків надзвичайної ситуації, а також спеціально організованого управління.

До надзвичайних ситуацій, як правило, призводять аварії, катастрофи, стихійні лиха, епідемії, теракти, збройні конфлікти тощо. Вагомість надзвичайної ситуації визначається рівнем системи «людина є середовище – перебування» та розміром шкоди, завданої системі. Це – індивідуальні надзвичайні ситуації (загроза для порушення життєдіяльності однієї особи), надзвичайні ситуації рівня колективу (об'єктові), жителів міста (місцеві), області (регіональні), країни (загальнодержавні), континенту, людства. Основними правовими актами у сфері цивільного захисту в Україні Кодекс Цивільного захисту України, Постанова КМУ «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» від 27 вересня 2017 р. № 733.

Оповіщення про загрозу надзвичайних ситуацій. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання та населення.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій

забезпечується шляхом:

1. Функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення.

2. Централізованого використання телекомунікаційних спеціальних мереж користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж і телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації.

3. Автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій;

4. Функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення.

5. Організаційно-технічної інтеграції різних систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення.

6. Функціонування в деяких великих населених пунктах, а також в деяких місцях масового перебування людей, що використовують багато сигнально гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для великої передачі інформації з цих питань.

Порядок організації оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та організацій зв'язку у сфері цивільного захисту, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Інформування у сфері цивільного захисту. Інформацію з питань цивільного захисту становлять відомості про надзвичайні ситуації, що прогножуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і

наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Готовність систем оповіщення забезпечено шляхом:

1. Організованої цілодобової чергової відповідних служб.
2. Налагодження телефонного зв'язку чергових служб потенційно небезпечних підприємств, зона ураження яких може поширюватися на заселені території або території інших підприємств, установ, організацій з оперативно-черговою службою пункту управління облдержадміністрації, чергових служб органів МВС в містах та районах області.
3. Підготовка персоналу служб до дій у надзвичайних ситуаціях.
4. Впровадження автоматизованих систем оповіщення з використанням сучасних технологій.

Організація зв'язку у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Для управління суб'єктами забезпечення цивільного захисту у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій використовуються ресурси телекомунікаційних мереж користування, державної системи урядового зв'язку та Національної системи конфіденційного зв'язку. Доставка сигналів оповіщення та інформації з питань цивільного захисту та надання телекомунікаційних послуг під час загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації забезпечуються шляхом здійснення таких організаційно технічних заходів:

1. Утворення ДСНС разом з Адміністрацією Держспецзв'язку та радіо галузевої спеціалізованої служби зв'язку та оповіщення.
2. Організація доставки термінової поштової кореспонденції, розроблення запасних маршрутів доставки поштової кореспонденції.
3. Використання можливостей рухомого (мобільного) та супутникового зв'язку.
4. Забезпечення резервних джерел енергопостачання для апаратури і технічних засобів оповіщення та технічних засобів телекомунікацій.

Оператори телекомунікацій в умовах надзвичайних ситуацій забезпечують зв'язок у порядку, передбаченому Законом України "Про

телекомунікації”. У разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій телекомунікаційні послуги відповідно до законодавства.

Забороняється відключати радіотрансляційні точки та абонентські лінії, через які здійснюється запуск електросирен від мереж радіомовлення, демонтувати вуличні гучномовці без погодження з відповідними органами управління з питань НС.

В результаті виконання цього розділу було розглянуто такі питання охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях, як технічні рішення з гігієни праці та виробничої санітарії, розрахунок штучного освітлення, заходи з пожежною безпеки в офісному приміщенні, безпека в надзвичайних ситуаціях.

Враховуючи важливість проблеми своєчасного оповіщення та інформування населення про виникнення або загрозу виникнення небезпеки, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, органи управління МНС на всіх рівнях мають вживати заходів щодо створення (модернізації) систем оповіщення з використанням сучасних засобів, які забезпечують найбільш повне оповіщення населення, та утримання цих систем у постійній готовності до використання.

Кожний громадянин України повинен знати сигнали оповіщення цивільної оборони та уміти правильно діяти за ними в умовах загрози та виникнення НС.

Дисципліна і організованість, суворе виконання без поспіху рекомендацій управління (відділу) з питань НС буде сприяти збереженню здоров'я і життя, а також зменшення матеріальних втрат.

ВИСНОВКИ

У структурно-семантичних і етнолінгвістичних аспектах, кількісний склад етнофобізмів, використовуваних в американському, британському, канадському, австралійському і новозеландському варіантах англійської мови, прямо пропорційний ступеню гостроти етнорасових протиріч в досліджуваних країнах.

Поняття «етнос» знаходить словесне вираження в етнонімах, які використовуються в міжнародній практиці для позначення тієї чи іншої спільноти людей. Гіперболізовані стереотипні характеристики розглядаються тими або іншими етносами з позиції «чужий» в рамках бінарної дихотомії «свій-чужий»: злість, агресія, неприйняття «чужого» способу життя, звичаїв, традицій, відмінних від загальноприйнятих в «своєй» етногрупі. Всі ці аспекти знаходять вербалізований вираз у вигляді етнофобізмів.

Антропоцентричний характер сучасної лінгвістики визначається орієнтацією її наукових розвідок на вивчення людського фактора в мові. Однією із суттєвих ознак людини є її етнонаціональна ідентичність, що визначає її мовлення, поведінку, особливості сприйняття представників своєї та чужих етнонаціональних груп, що виявляються в існуванні етнічних стереотипів.

Являючи собою різновид соціальних стереотипів, етнічні стереотипи є сталими уявленнями та переконаннями про представників різних етносів, народів, націй. Етнічні стереотипи не є гомогенним явищем. Вони існують для уявлення, переконання, думки етноспільноти про себе та своїх представників, та також відображають думки та погляди, уявлення та переконання про іноземців.

Метафора як один з найбільш продуктивних засобів негативної етнонімізації, що актуалізує комунікативну функцію мови. Семантична метафора вербалізує бінарну опозицію «Свій-Чужий», де компонент «Чужий» виступає суб'єктом перенесення значення на основі подібності, а

компонент «Свій» є суб'єктом, який виконує пошук подібностей на основі стереотипних установок, прийнятих в соціумі, і / або гіперболізації значення ознаки. Важливим результатом дослідження стала розробка структурної класифікації етнофобізмів на підставі спостережень А. І. Грищенко для 5 варіантів сучасної англійської мови (американського, британського, канадського, австралійського і новозеландського).

Етнофобізми відзначаються сталістю, спрощеністю, узагальненістю, оцінністю. Ключова роль у їх вираженні належить мовним засобам. Основними номінативними засобами вираження етнофобізмів є неофіційні вторинні етнономінації (етнонімічні прізвиська, етнофобізми), утворенні шляхом метафоричного та метонімічного перенесення.

Вивчення структурно-семантичних особливостей є невід'ємною частиною аналізу етнофобізмів. Семантична наповненість і структурній різноманітності складає велике поле для дослідження даної категорії мовних одиниць. Пошук засобів вираження максимального обсягу інформації мінімальними мовними засобами призводить до появи нових мовних одиниць на основі існуючих. Так, вивчення етнофобізмів зазвичай реалізується за допомогою аббревіації, словоскладання, супроводжується початковим і / або кінцевим урізанням.

Етнофобізми представляють собою важливий пласт лексики з позицій лінгвістики, лінгвокультурології та етнолінгвістики, оскільки одиниці, мотивовані особистими іменами, несуть інформацію про ступінь поширеності певних чоловічих і жіночих імен в різних етногрупах, які проживають на територіях англійськомовних країн; а етноніми, утворені від імен літературних персонажів і кіногероїв, визначають їх етнокультурну наповненість. Ці словотвірні фактори сприяють появі нових етнонімів у мові та сприяють на це наступні ознаки:

- 1) особливості зовнішності;
- 2) порівняння з представниками флори і фауни, що населяють даний регіон;

- 3) шкідливі звички;
- 4) гастрономічні пристрасті;
- 5) звичаї та традиції;
- 6) історичні події;
- 7) особливості територіальних і кліматичних умов;
- 8) форми державного устрою.

Одиниці, що номінують мігрантів, представляють чи не більшість етнофобізмів, що пов'язані з агресивною політикою деяких англомовних країн щодо переселенців і, як результат, різко зневажливим ставленням до них у суспільстві.

Результати наукового дослідження надають можливості для подальшого вивчення етнофобізмів в складі інших варіантів англійської мови. Відкриваються перспективи для дослідження етнонімів в рамках етнолінгвістичного напрямку сучасної лінгвістики. Взаємодія більшості етнолінгвістичних і структурно-семантичних чинників є ґрунтом для подальших досліджень по теорії і практиці етнословоскладання, що дозволяє розглядати, таким чином, категорію етнономінацій на стику етнолінгвістики і структурної семантики як відокремлене мовне явище.

SUMMARY

Modern linguistic research is marked by interest in the problem of interaction of language, thinking and ethnic consciousness. The subjective nature of the perception and thinking of representatives of different nations, peoples, ethnic groups determines the emergence of ethnic stereotypes, the spread and consolidation of which is primarily due to language.

Although ethnic stereotypes have repeatedly been the subject of linguistic research, their role in discourse in the American, British, Australian, Canadian, and New Zealand versions of English has not yet been determined. The problem of stereotyping and racism has always been a conflict issue, a subject of struggle between people. That is why ethnophobisms reveal stereotypical ideas of people about the representatives of their nation, as well as foreigners who come to the country.

The urgency of the study is due to the anthropocentric nature of modern linguistic research, the increased interest of linguists in the specifics of human perception and verbalization of ethnosocial and ethnocultural reality and its fragments, the lack of work on the analysis of linguistic actualization of English stereotypes.

The aim of the work is to identify and analyze the means of expression of ethnophobia in the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of English:

The purpose of the study involves solving the following tasks:

- provide a general description of ethnophobia and identify their types;
- to characterize the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of the English language as a context of actualization of ethnophobes;
- to analyze the nominative means of expression of ethnophobia in the specified type of discourse;
- to identify the specifics and linguistic and cultural features of ethnophobia.

The object of the study is the peculiarities of the functioning of ethnophobia in the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of the English language.

The subject of the study is the nominative means of expression of ethnophobia and their linguistic and cultural features in the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of the English language.

The material of the study was the terms in which stereotypical ideas of the American, British, Australian, Canadian and New Zealand people about the representatives of their own and foreign nations are revealed.

The following research methods were used in the work: 1) descriptive method and methods of synthesis and analysis - to provide a general description of ethnic stereotypes of American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of English as a context for their actualization; methods of semantic and contextual-interpretive analysis, as well as analysis of dictionary definitions – to determine the nominative units of expression of ethnic stereotypes and their significance in the linguistic and cultural features of the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of English.

The scientific novelty of the work is that it for the first time determines the methods of creation and ethnolinguistic features of ethnophobes of modern English (American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of English). The theoretical significance of the work is that its results are a contribution to such areas and directions of modern linguistics as discourse, semantics, ethnolinguistics. The results of the work also contribute to the solution of a number of issues of communicative linguistics, pragmalinguistics and axiological linguistics, related to the elucidation of the creation and linguo-cultural origin of ethno-languages in modern English.

The work also has *practical importance*, as its results can be used in training courses in linguistics; in special courses in linguopragmatics, discourse, lexicology, terminology; when writing term papers and dissertations.

The objective and the tasks set have determined the structure of the MA degree paper. It consists of introduction, which briefly summarizes the topicality, novelty, object, subject-matter, the material of the research, objective and tasks, practical importance.

Chapter 1 deals with general characteristics of ethnonymic names, ethnophobes in the spheres of life and media, nominative and linguo-cultural aspects of the study of ethnonymic names, and ethnophobes as types of derogatory-labeled ethnonyms.

Chapter 2 deals with the ways of creating English-speaking ethnophobes in the American, British, Australian, Canadian and New Zealand versions of the English. These aspects are analyzed. The analysis is based on the methods of word formation, abbreviations, truncations, prefixes and suffixes methods.

Chapter 3 deals with the study of ethnophobia from the standpoint of ethnolinguistic direction of linguistics, namely the separation of tokens of these variants of English on the basis of historical, national-cultural and intercultural, ethnic, social and psychological features in the ethnolinguistic space.

The results of scientific research provide opportunities for further study of ethnophobisms in other versions of the English language. Prospects for the study of ethnonyms in the ethnolinguistic direction of modern linguistics. The direct interaction of ethno-linguistic and structural-semantic factors is the basis for further research on the theory and practice of ethno-word formation, which allows us to consider, thus, the category of ethno-nominations at the junction of ethnolinguistics and structural semantics as a separate linguistic phenomenon.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеев В. С. Психологическое исследование социальных стереотипов // Вопросы психологии. 1986. Вып. 1. С. 95–101.
2. Аманова О. С. Вертикальный контекст как филологическая проблема // Вопросы языкознания. 1977. Вып. 3. С. 47-54.
3. Артемова А. Ф. Лингвистическое и социальное в этнических прозвищах // Вопросы романо-германской филологии (лексикология, грамматика и текстология). Пятигорск : ППИИЯ, 1984. С. 8–12.
4. Арутюнов С. А. Этнонимы. М. : Индрик, 1971. 133 с.
5. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического знания // Семантические исследования. М : Наука, 1980. С. 156–250.
6. Ахманова О. С. Номинация и предикация, как филологические науки. М. : Индрик, 1988. 42 с.
7. Бадмаев В. Н. Национальная идентичность : дискурс и социальная практика. М. : Элиста, 2002. 112 с.
8. Байрамова Л. К. Номинация «чужих» этносов в языках. Проблеми зiставної семантики. Київ : КНЛУ. 2003. С. 136–140.
9. Бартминський Е. Языковой образ мира : очерки по этнолингвистике. М. : Индрик, 2005. 512 с.
10. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.
11. Белова А. Д. Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вивчення проблеми // Мовні і концептуальні картини світу. К. : Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 2001. С. 15–22.
12. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва : Прогресс, 1974. 245 с.
13. Березович Е. Л. «Чужаки» в зеркале фольклорной ремотивации топонимов. М. : Индрик, 2000. 50 с.

14. Березович Е. Л., Гулик Д. П. Ономаσιологический портрет «человека этнического» : принципы построения и интерпретации // Встречи этнических культур в зеркале языках. М. : Наука, 2002. С. 231–253.
15. Березович Е. Л. Язык и традиционная культура : этнолингвистические исследования. М. : Просвещение, 2007. 600 с.
16. Бобринская И. Д. Проблема соотношения истинности и вымысла в стереотипических суждениях: экспериментальные исследования // Проблемы национальных характеров. М. : МИД, 2001. С. 19–20.
17. Болдырев Н. Н. Антропоцентричность языка с позиций разных культур // Филология и культура. Тамбов : ТГУ, 2001. С. 15–20.
18. Васильева Н. В. Этнонимы и псевдоэтнонимы: попытка сравнения // Изменяющиеся языковые миры. Пермь : Перм. ун-т, 2001. С. 187–188.
19. Вилинбахова Е. Л. Материалы к курсу лекций «Лингвистическое изучение стереотипов. СПб. : СПбГУ, 2015. 72 с.
20. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : КомКнига, 2006. 144 с.
21. Гасанов И. Б. Национальные стереотипы и образ врага в текстах английского языка. М. : Прогресс, 1994. 39 с.
22. Гнатенко П. И. Павленко В. И. Этнические установки и этнические стереотипы. Днепропетровск : ДГУ, 1995. 200 с.
23. Голикова Т. А. Стереотип как этнически и культурологически обусловленный компонент менталитета // Мир языка и межкультурная коммуникация : материалы междунар. науч.-практ. конф. Барнаул : БГПУ, 2001. С. 80–87.
24. Городецька О. В. Відображення англоцентризму в англійській мові // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2000. С.103–108.
25. Гурочкина А. Г. Языковое общение. Когнитивные и прагматические аспекты. СПб. : Невский, 2003. 119 с.

26. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет и вопрос политологической филологии // Политическая английская лингвистика в употреблении. М. : Индрик, 2008. С. 29–33.
27. Егорова А. И. Введение в этническую психологию. Якутск : Якутский нац. ун., 2000. 106 с.
28. Жельвис В. И. Инвектива: опыт тематической и функциональной классификации // Этнические стереотипы поведения. Л. : Наука, 1985. С. 296–321.
29. Карасик В. И. О категориях дискурса в английском языке // Языковая личность : социолингвистические и эмотивные аспекты в английском языке. Волгоград : Перемена, 1998. С. 185–197.
30. Карасик В. И. Структура институционального дискурса // Проблемы речевой коммуникации. Саратов : Саратовский университет, 2000. С. 25–33.
31. Кубрякова Е. С. Номинативный акт и его когнитивно-прагматические аспекты // Когнитивные и коммуникативные аспекты английской лексики. М. : Индрик, 1990. С. 9–14.
32. Кузнецов А. И. О соотношении понятий «общество» и «этническая общность» // Советская этнография. М : Индрик, 1989. С. 23–31.
33. Красавский Н. А. Аксиологическая лингвистика и этносознание // Аксиологическая лингвистика: проблемы изучения культурных концептов и этносознания. Волгоград : Колледж, 2002. С. 3–8.
34. Крысин Л. П. Лингвистический аспект изучения этностереотипов (постановка проблемы) // Встречи этнических культур в зеркале языка: в сопоставительном лингвокультурном аспекте. М. : Наука, 2002. С. 171–175.
35. Левит А. Я. Мифы и культура. СПб. : Золотая книга, 1997. 630 с.
36. Леонтович О. А. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения. Волгоград : Перемена, 2002. 434 с.

37. Лягошняк Г. М., Круглова О. В. Підходи до визначення принципів розмежування етнонімів та етнофоронімів // Тези доповідей і наукового семінару «Реконструктивні ономастики». К. : ІУМ НАН України, 1995. С. 64.
38. Минкин Л. М., Шевченко И. С. Номинация и референция в высказывании // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Сер. Романо-германська філологія. Харків : Константа, 2006. С. 3–10.
39. Никонов В. А. Этнонимия. М. : Наука, 1970. 345 с.
40. Осуховська А. С., Куц Е. О. Етнофобізми американського варіанта англійської мови на позначення корінного населення США // Щорічна науково-практична конференція «Тиждень науки» 13-17 квітня 2020 р., Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 113–114.
41. Осуховська А. С., Куц Е. О. Роль опозиції «Свій-Чужий» у формуванні етнічної картини світу // Науковий вісник. Вип. 43. Серія : Філологія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 146–149.
42. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью: Референциальные аспекты семантики местоимений. М. : ЛКИ, 2010. 296 с.
43. Расторгуева Г. В., Завадский С. С. Категориальный статус метонимии // Языковые категории : границы и свойства в английском языке. Минск : МГЛУ, 2004. С. 122–124.
44. Святюк Ю. В. Етнічна ідентичність та національна толерантність в англійській мові // Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків : Індрик, 2015. С. 182–187.
45. Святюк Ю. В. Семантика и функционирование этнономинаций в современном английском языке. Донецк : ДНУ, 2005. 22 с.
46. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : ЦУЛ, 2002. 336 с.
47. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава : Довкілля, 2008. 718 с.

48. Суперанская А. В. Групповые обозначения людей в лексической системе языка // Имя нарицательное и собственное. Москва : Наука, 1978. С. 59–83.
49. Сухих С. А. Прагматическое моделирование коммуникативного процесса. Краснодар : Кубань, 1998. 160 с.
50. Толстая С. М. Стереотип и картина мира // Этнолингвистика. Ономастика. Этимология. Екатеринбург : Индрик, 2009. С. 262–264.
51. Труфанова И. В. О разграничении понятий: речевая тактика, речевой жанр, речевая стратегия // Филологические науки. Ростов : Ростовское издательство, 2001. С. 56–65.
52. Уфимцева А. А. Лексическое значение : Принципы семиологического и прагматического описания лексики. М. : Наука, 1986. 240 с.
53. Ушаков Н. Н. Прозвища и личные неофициальные имена (к вопросу о границах прозвища) // Имя нарицательное и собственное. М. : Наука, 1978. С. 146–173.
54. Филиппова М. М. Парадоксы и стереотипы межкультурного общения и отношений представителей русской и британской культур во всем мире. М : Индрик, 2002. 89 с.
55. Фоменко О. С. Питання етнічних меншин у політичному дискурсі Сполучених Штатів Америки. К : Київське видавництво, 2001. 336 с.
56. Хабибова Н. Е. Онтологический и гносеологический анализ понятия «ценностные ориентации». Уфа : УГАЭИС, 2016. 96 с.
57. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса в английском языке. М : Индрик, 2000. 367 с.
58. Яшенков В. П. Про деякі проблеми міжкультурної комунікації: упередженість щодо американців // Мова і культура. Наукове видання. Серія «Філологія». Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго. 2002. С. 166–168.
59. Brown R. The pronouns of power and solidarity // Language and social context / ed. by P.P. Giglioli. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. P. 252–282.

60. Chilton P., Ch. Shaffner. *Discourse and Politics // Discourse as Social Interaction // Studies : A Multidisciplinary Introduction*: [ed. by T. A. van Dijk. Vol. 2. L. : SAGA Publications, 1998. P. 206–230.
61. Cockerham W. C. *Racial and Ethnic Relations // The Global Society: An Introduction to Sociology*. N. Y. : Mc Graw-Hill, Inc., 2017. P. 320–359.
62. Dahlgren K. *The Nature of Linguistic Stereotypes // Papers from the Parasession on the Lexicon*. Chicago : University of Chicago Press, 1978. P. 58–70.
63. Dominick J. R. *Creating Stereotypes // The Dynamics of Communication*. Boston : McGraw-Hill College, 1999. P. 520–521.
64. Dijk T. A. van. *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. L. : Sage Publications. 1987. 437 p.
65. Dijk van T. A. *Studies in the Pragmatics of Discourse* the Hague : Mouton Publishers, 1981. 331 p.
66. Goffman E. *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity* Touchstone : Trade Paperback, 1986. 168 p.
67. Harris Z. *Discourse Analysis // Language*. L. 1952. V. 28. № 1. P. 1–30.
68. Lippmann W. *Public Opinion*. N. Y. : Academic Press, 1954. 214 p.
69. Lynn N. *A Phantom Menace and the New Apartheid : the Social Construction of Asylum-seekers in the United Kingdom // Discourse & Society*. 2003. Vol. 14. P. 425– 451.
70. Nagle S. J. *What is Political Correctness Doing to the English Language*. L. : Ravette Publishing, 2016. Vol. 7. 68 p.
71. Radway J. Gaines K. *American Studies : An Anthology* Hoboken : Wiley-Blackwell, 2009. 638 p.
72. Rothwell J. D. *Telling It Like It Isn't : Language Misuse and Malpractice*. Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1982. 342 p.
73. Sagar Sh., Grean J. *British Ethnic Attitudes and Ethnic Minorities*. L. : Arnold, 2017. 24 p.

74. Schulz M. Semantic Derogation. Rowlet, Massachusetts : Newbury House, 1975. 73 p.

75. Strang B. Britannia in Brief : The Scoop on All Things British. L. : Ballantine Books, 2017. 216 p.

76. Tajfel H. Human groups and social categories C. : Cambridge University Press, 1981. 369 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

77. Гришина Е. А. Современный словарь иностранных слов и их значений. Спб. : Дуэт, 1994. 741 с.

78. Фролов И. Т. Философский словарь. М. : Республика, 2001. 719 с.

79. Языкознание. Большой энциклопедический словарь. М. : Большая российская энциклопедия, 2000. 688 с.

80. Cambridge International Dictionary of English. C. : Cambridge University Press, 1995. 1774 p.

81. Collins English Dictionary Glasgow : Harper Collins Publishers, 1991. 1791 p.

82. Green J. The Slang Thesaurus. L. : Penguin Books, 1986. 280 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Глосарій найбільш уживаних етнофобізмів у різних варіантах
англійської мови

Табл.1

Найбільш уживані американські етнофобізми

№	Слово	Переклад
1	Amerloque	Француз
2	Ann / Miss Ann	У афроамериканців: жінка європейського типу зовнішності
3	Apu	Індієць
4	Bigger Thomas	Афроамериканець
5	Boris	Росіянин
6	Chico	Іспанець
7	Chopsticks	Азіат
8	Cochise	Корінний народ США
9	Coolie	Людина родом із Західної Індії
10	Donny Brasco	Італієць
11	Full-blooded Americans	Латиноамериканець
12	Goldberg	Єврей
13	Greasy	Іспанець
14	Heinie	Німець
15	Indigen	Представник Північної Америки
16	Kike	Афроамериканець
17	Mayflower	Американець європейського походження
18	Mestizo	Латиноамериканець, що народився

		в союзі латиноамериканця та громадянина США
19	PR	Пуерторіканець
20	Spanglish	Іспаноамериканець

Табл.2

Найбільш уживані британські етнофобізми

№	Слово	Переклад
1	Argie	Аргентинець
2	Bog-jumper	Ірландець
3	Bounty Bar	Африканець
4	Clown	Ірландець, шотландець
5	Diddicoy	Циган
6	Fenian	Ірландець
7	Fish and chips	Британець з низьким рівнем статку
8	Golliwogg	Африканець
9	Jewish boy	Єврей
10	Kilt	Шотландець
11	Limey	Британець
12	Potato Breath	Ірландець
13	Pot-licker	Ірландець
14	Sandy	Шотландець
15	Shillelagh	Ірландець
16	Squarehead	Німець
17	Taig	Ірландець
18	Thick Mick	Ірландець
19	Tommy	Британець

20	WASC	Британський католик
----	------	---------------------

Табл. 3

Найбільш уживані канадські етнофобізми

№	Слово	Переклад
1	51st Stater	Канадці
2	Am-Can	Американці, що іммігрували в Канаду
3	Angie	Канадець (з провінції Квебек)
4	Beaver-Beater	Француз
5	Canadian Goose	Єврей, що народився в Канаді
6	Canigger	Африканець, що живе в Канаді
7	Canuck	Канадець
8	Canucklehead	Дурний канадець
9	CBC	Китаєць, що народився в Канаді
10	Choucroute	Француз
11	Coon Ass	Канадець
12	Eh-hole	Дурний канадець
13	Frozen Frog	Француз
14	Gord	Канадець
15	Hoser	Півний алкоголік
16	Nigloo	Африканець
17	North Mexican	Канадці, що переїхали в Мексику
18	Pepper	Француз
19	Queeb	Франкоканадець з Квебеку
20	Wetback	Емігранти з США

Табл. 4

Найбільш уживані австралійські етнофобізи

№	Слово	Переклад
1	Abo / Abbo	Жителі австралійських племен
2	Bludger	Жителі австралійських племен
3	Boomer	Примітивні люди з Австралії
4	Bumpkin	Австралієць
5	Celestial Empire	Поселення китайців в Австралії
6	Cuz	Жителі австралійських племен
7	Googles	Австралійці
8	Koori	Жителі австралійських племен
9	Lamington	Жителі австралійських племен
10	Nunga	Східноавстралійські племена
11	Pleb	Світлошкірий австралієць
12	Petrol Sniffer	Молоді австралійці

Табл. 5

Таблиця. Найбільш уживані новозеландські етнофобізи

№	Слово	Переклад
1	Boonie	Житель Нової Зеландії
2	Can'ardly	Азіат в Новій Зеландії
3	Curry Muncher	Емігрант з Індії
4	Kiwi	Житель Нової Зеландії
5	Pakeha	Європеєць у Новій Зеландії
6	Sheila	Будь-яка дівчина в Новій Зеландії
7	Yellow Peril	Азіат в Новій Зеландії

Додаток Б

Тези доповіді

утворюється поєднанням двох, чи навіть (рідко) більше основ. У результаті отримуємо складні слова – такі лексичні одиниці, що складаються з двох і більше основ і вживаються як незалежні форми. Наведемо приклади: *bookkeeper, businessman, firefighter, policeman, zookeeper*.

Окрім однокомпонентних, у сучасній англійській мові наявні дво- і багатокомпонентні назви роду занять, які, відповідно, складаються з двох чи більше слів. Приклади двокомпонентних професій: *aerospace engineer, animal breeder, bicycle repairer, drone operator, fire fighter, fire investigator, sustainability manager*. Багатокомпонентні назви професій: *advertising sales agent, agricultural and food science technician, cloud computing specialist, computer network architect, emergency management specialist, real estate agent, solar energy system engineer*. Цікавим прикладом є професією *app developer*, у якому поєднано скорочення від *application* і слово із типовим для такого типу лексики суфіксом.

Таким чином, доходимо певних висновків. На сучасному етапі розвитку англійської мови можемо говорити про прості, складні і складені (двох- і багатокомпонентні) репрезентанти лексико-семантичної групи професій. Такі лексичні одиниці найчастіше утворені шляхом афіксації і словоскладанням.

УДК 811.111'25:39

Куц Е. О.¹, Осуховська Г. С.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ «Запорізька політехніка»

ЕТНОФОБИЗМИ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОРІННОГО НАСЕЛЕННЯ США

Етнофобізми є образливими та принизливими назвами, що використовуються представниками однієї нації, народу, етносу стосовно інших. У етнофобізмах відбиваються упереджені та стереотипні уявлення про колір шкіри, особливості поведінки, гастрономічні уподобання чужинців. До складу американської нації входять різноманітні корінні племена. В зв'язку з цим в американському варіанті англійської мови існують такі етнофобізми на їх позначення:

- *Prairie nigger, Dumpster nigger* (від *dumpster* – контейнер для сміття та *nigger*) – етнофобізм, що застосовується для представників корінного населення Північної Америки та Канади;

- *Blackout* (букв. «тимчасова втрата свідомості») – етнофобізм, значення якого базується на метафоричному перенесенні, які є результатами асоціативних уявлень про індіанців;

- *Injun* (перекручена назва від *Indian* – індіанець);

- *Cowboy killer* – (букв. «вбивця ковбоїв») – надзвичай образливий етнофобізм, що виконує функцію демаркації та відділення корінних народів від американської нації, підкреслює неможливість асиміляції цих племен внаслідок асоціацій вбивств ковбоїв ними.

Наведені приклади вказують, що етнофобізація корінних племен Північної Америки та Канади базується на кольору шкіри (*nigger* в додаток до широко відомої номінації *red-skinned*), а також уявленнях про індіанців як несамотивних і нерівноважених людей, убивців.

Представники американської нації сприймають індіанців і як осіб з безповідальним ставленням до життя, алкоголіків, що відображено в етнофобізмі *Chug* (від дієслова *to chug* – зловживати спиртними напоями), що використовується для номінації індіанців американцями. Подібні уявлення віддзеркалює і етнофобізм *Alcoholic* (що походить від іменника із загальним значенням *alcoholic*), а також етнофобізм *Glanni* (походить від однієї із мов індіанців – навахо, де має значення *п'яний* у мові навахо), що також є дерогативним засобом позначення індіанців. Таким чином, у значенні наведених дерогативних одиниць віддзеркалюються упереджені та стереотипні уявлення представників американського населення про корінних мешканців країни.

УДК 811.111'373.7:656.076

Хавкіна О. М.¹, Павленко М. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-318 НУ «Запорізька політехніка»

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТРАНСПОРТНОЇ СЕМАНТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Словниковий склад мови характеризується наявністю у ньому мовних одиниць різного рівня, зокрема фразеологізмів. **Фразеологізм** – це стислий зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний за значенням вислів, наприклад, *бити байдики* – нічого не робити. Фразеологізми відрізняються від звичайних словосполучень і виразів рядом особливостей: 1) єдністю лексичного значення; 2) постійним відтворенням одного й того самого компонентного складу; 3) стійкістю граматичних

Додаток В

Наукова стаття у фаховому виданні

ISSN 2409-1154 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 43 том 2

УДК 811.111'372.45

DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.2.37>

Куц Е. О.,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»

Осуховська Г. С.,

магістр кафедри теорії та практики перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»РОЛЬ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ – ЧУЖИЙ»
У ФОРМУВАННІ ЕТНІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Анотація. Стаття присвячено аналізу ролі опозиції «свій – чужий» у формуванні етнічної картини світу. У статті надійшло визначення понять «картина світу», «мовна картина світу», «етнічна картина світу», встановлюється онтологічна сутність вказаної опозиції, з'ясовується її зв'язок із процесами етнічної категоризації та стереотипізації, що визначають особливості сприйняття представників своєї та чужих етноспільнот.

Поняття «картина світу» є абстрактним і багатомірним, що виявляє сукупність усіх знань і уявлень людини про світ. Поняття «мовна картина світу» віддзеркалює, як подібні знання та уявлення актуалізуються в мові та за допомогою неї. Поняття «етнічна картина світу» виявляє особливості етнічно зумовленого та структурованого погляду на світ, уявлень представників етнічної спільноти про власну та чужі етнічні групи та спільноти.

Формування подібних поглядів і уявлень базується на опозиції «свій – чужий», що має онтологічне підґрунтя, зумовлене психологічними та фізіологічними особливостями людини, розподілом їхнього мозку на дві півкулі, наслідком чого є біполярність процесів сприйняття та категоризації світу та його представників. Опозиція «свій – чужий» визначає також етносоціальний розподіл світу, що виявляється в процесах етнічної диференціації та ідентифікації.

Опозиція «свій – чужий» пов'язана із процесом етнічної стереотипізації, що належить до базових процесів етносоціальної категоризації, результатом якої є утворення етнічних стереотипів. Подібні стереотипи актуалізують уявлення про соціокультурні особливості етнічних груп, моральні, розумові, фізичні та інші якості їх представників. В автостереотипах виявляються уявлення та знання про свою етнічну групу чи спільноту, в той час як гетеростереотипи містять інформацію про представників інших етнічних груп. Етнічна диференціація та ідентифікація завжди відбувається шляхом порівняння та протиставлення чужинці із представниками своєї нації та навпаки. Саме тому гетеростереотипи та автостереотипи взаємопов'язані.

Зміст етнічних стереотипів і опозиції «свій – чужий» залежить від соціокультурних, економічних, історичних, політичних умов розвитку етнічних спільнот та взаємодій між ними. Опозиція «свій – чужий» вербалізується в мові та мовленні.

Ключові слова: автостереотип, гетеростереотип, диференціація, ідентифікація, етнічна картина світу, мовна картина світу, опозиція «свій – чужий».

Постановка проблеми. Дослідження механізму актуалізації в мові етносвідомості її носіїв може здійснюватися через вивчення їх мовної та етнічної картини світу. Хоча поняття «етнічна картина світу» та її вербальному втіленню приділено вже достатньо уваги лінгвістів [8; 11], дотепер не визначено роль опозиції «свій – чужий» в її створенні, в чому її полягає *мета* мовної розвідки. Її завданнями є у зв'язку з цим визначення понять «картина світу», «мовна картина світу», «етнічна картина світу», виявлення онтологічної сутності вказаної опозиції та з'ясування її ролі в конструюванні етнічної картини світу.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що картина світу є абстрактним поняттям. Її визначають як весь комплекс знань і уявлень людини про світ [11, с. 32]. Вона є багатомірною. Наприклад, картина світу сучасної людини зберігає погляди та знання попередніх поколінь.

Введення поняття «картина світу» в лінгвістику дає змогу дослідникам по-новому подивитися на вже відомі лінгвістичні проблеми. Використання такої абстрактної та багатомірної моделі світу певним чином розширює лінгвістичні дослідження, дає змогу розглянути нові питання, змінити акценти.

З кожною картиною світу пов'язані певна логіка світобачення і спосіб світосприйняття, який визначає думки та звичаї. Але картина світу не є дзеркальним відображенням світу, а лише його певною інтерпретацією. Індивідуальних картин світу існує стільки, скільки є спостерігачів. Суб'єктом картини світу може бути окрема людина, окрема група людей, окремі народ, а також людство загалом.

Зміст поняття «мовна картина світу» полягає в тому, що в системі мови, зокрема в її лексиконі, відображається те, як людина бачить світ, що її оточує, своє місце в ньому [11, с. 27]. У мові знаходиться вираження розмаїття історичних та соціальних умов, в яких відбувалося освоєння та перетворення світу. Особливості функціонування мови не передбачають, що вони створені самою мовою. Вони лише фіксують особливості об'єктивно існуючих форм людського спілкування та діяльності. Мовна картина світу відбиває лише мовне втілення саме об'єктивного світу разом із людиною як частиною його.

Під етнічною картиною світу розуміють етнічно зумовлений і структурований погляд на світ, в якому відбиваються уявлення про свою та чужі етнічні групи, спільноти [11, с. 28]. Колективна рефлексія будь-якого етносу щодо себе та представників інших націй структурується згідно з бінарними

опозиціями «свій – чужий». Ця опозиція визначає «спосіб ієрархічної самоорганізації пралюдських і людських колективів на різних стадіях соціогенезу та соціальну стратифікацію суспільства на пізніших історичних етапах» [11, с. 27]. Протиставлення «свого» та «чужого» є особливістю колективного, етнонаціонального світосприйняття, базовою константою етнічної картини світу, психологічною, соціокультурною та історичною формою саморефлексії будь-якої нації.

Сутність людського мислення полягає в упорядкуванні, категоризації світу, що відбувається за допомогою підсвідомих структур – бінарних опозицій, які задають універсальну логіку мислення [10, с. 12]. Постулат про антиномічну природу людської думки та універсальні структурні закони розуму було сформульовано вперше засновником структурної антропології К. Леві-Стросом [6].

Важливість принципу біполярності у сприйнятті світу підкреслює багато дослідників [1, с. 32; 5, с. 29; 10, с. 13]. Вже першва людина намагалася впорядкувати навколишній світ, категоризуючи його за допомогою бінарних опозицій: *життя – смерть, небо – земля, день – ніч, правий – лівий, верх – низ, чоловік – жінка, свій – чужий*. При цьому парність категорій супроводжується в людини абсолютизацією їх протилежності. Як зазначає Б.Ф. Поршнев, причина споконвічної дуалістичності людського мислення полягає в тому, що «архаїчна людина гостро відчувала внутрішню конфліктність світу – для неї було очевидним те, що сонце протистоїть місяцю, як світло – темряві, порядок та гармонія протистоїть безладу та хаосу, культура людського співіснування – варварству дикої природи» [7, с. 11].

Пояснюючи двоїстість сприйняття навколишнього світу людиною особливостями її соціокультурного існування, а також суто фізіологічними причинами, насамперед тим, що її мозок поділено на дві півкулі, дослідники розглядають біполярність як універсальний принцип категоризації – базового пізнавального процесу людини, за допомогою якого відбуваються структурування та систематизація її життєвого досвіду [1, с. 14].

Ментальні бінарні опозиції «свій – чужий» / «ми – вони» входять у систему свого роду опорних пунктів свідомості. На думку російського палеопсихолога Б.Ф. Поршнева, саме категорія «вони», пов'язана з категорією «ми», є найбільш давнім, архаїчним утворенням, що знаходиться біля джерел антропогенезу [7, с. 11]. Лише на основі кристалізації у свідомості представників того чи іншого етносу категорії «вони» відбувається визначення власної ідентичності її автентичності.

В основі протиставлення «свого» та «чужого», за спостереженням етнологів [2, с. 14], психологів [3, с. 17; 4, с. 188], завжди знаходиться певна частка агресії, що полягає в неприязному ставленні до чужого та незнайомого. Опозиція «свій – чужий» неминуче породжується в результаті поляризації представників своєї та чужих націй, оскільки «чуже» є не лише незрозумілим, «недискретним та невизначеним» [2, с. 7], але й викликає страх та почуття небезпеки.

Американський психолог Дж. Ротвелл [9, с. 24] порівнює символічні та сигнальні реакції, що виникають у людини у процесі оцінювання одноплемінників і представників іншого етносу: символічна реакція характеризується затримкою в часі, обдуманістю, гнучкістю, у той час як сигнальна реакція схожа на умовний рефлекс, є автоматичною, необдуманною, стрімкою.

Сигнальна реакція з'являється в людині під час сприйняття образу ворога. Отже, неусвідомлена, біологічно вмотивована закономірність розмежування «свого» та «чужого» стає основою формування етнічної картини світу, центральним психологічним компонентом міжетнічних взаємовідносин.

Опозиція «свій – чужий» безпосередньо пов'язана з етнічною стереотипізацією – базовим процесом етносоціальної категоризації, в результаті якого утворюються етнічні стереотипи [2, с. 11]. **Етнічні стереотипи** є соціально детермінованими, узагальненими, емоційно насиченими, сталими уявленнями про особливості соціокультурного існування етнічних груп, а також про моральні, розумові, фізичні та інші якості їх представників [3, с. 14].

Етнічні стереотипи поділяються на авто- та гетеростереотипи. **Автостереотипи** – це сукупність атрибутивних ознак про дійсні або уявні риси, притаманні власній етнічній групі, що виконують функцію її позитивно-ціннісної диференціації, оскільки, як правило, містять комплекс позитивних оцінок про неї. **Гетеростереотипи** являють собою оцінки, зазвичай негативні судження про інші етноси та їх представників. Гетеро- та автостереотипи взаємопов'язані, оскільки етнічна диференціація та ідентифікація завжди відбуваються шляхом порівняння та протиставлення чужинців із представниками своєї нації та навпаки [2, с. 12]. На зміст гетеростереотипів впливають соціально-політичні та економічні умови розвитку етнічних груп та взаємовідносин між ними.

Опозиція «свій – чужий» слугує тим знаком, який маркує біологічні та соціальні відмінності представників різних націй. Етнічна поляризація виступає своєрідним біологічним механізмом самозбереження племені, нації [2, с. 11]. У процесі етногенезу відбувається поступове заміщення природно-біологічних детермінант людської поведінки та мислення (необхідності в їжі, теплі, безпеці) на соціальні (потреба визнання, самоствердження, боротьба поглядів, ідеологій). Поряд із цим природно-біологічні детермінанти не зникають, а є базою цілої низки сталих реакцій на зовнішні подразники та визначають особливості розумової і практичної діяльності людини.

Маючи онтологічне підґрунтя, опозиція «свій – чужий» є своєрідним засобом орієнтації людини в етнокультурному середовищі, оскільки саме усвідомлення факту існування чужих етносів, а також визначення їхніх особливостей дає змогу зрозуміти самотність власної нації. Крім того, бінарне протиставлення «свого» та «чужого», властиве масовій півній свідомості, є тим механізмом, який організує етносоціальну реальність. Опозиція «свій – чужий» істотно впливає на дії, поведінку людини, політичне життя народів, виникнення міжетнічних конфліктів. Аксіологічність цієї опозиції залежить від колективних цінностей, етнічних норм та настанов етносу [8, с. 27].

Ідея вишності власних звичаїв, владі, богів відображена в народному епосі, легендах, сказаннях, а також у прислів'ях і приказках різних націй: *Every bird likes its own nest, Every country has its customs, До свого роду хоч через воду: Чуже чужим і пахне; Всякому лиха своя сторона; На чужої стороні раба своїй воронішці; Незваный гость – хуже татарина*.

Питання діалектики «свого» та «чужого» є одним із фундаментальних для гуманітарних наук і лінгвістики, надзвичайно актуальним у зв'язку з проблемами етносоціальних відносин, експлікація яких відбувається за допомогою мовних засобів у процесах комунікації. Опозиція «свій – чужий»

об'єктується в мові та мовленні, визначає етнічно зумовлений спосіб членування соціального простору, актуалізується в етнічній картині світу.

Висновки. Таким чином, поняття «картина світу», «мовна картина світу», «етнічна картина світу» є взаємопов'язаними, перше із яких актуалізує увесь комплекс знань і уявлень людини про світ, друге визначає, як у мові та мовленні, а також за їх допомогою виявляються подібні знання та уявлення про нього, третє вказує на етнічно зумовлений спосіб структурування світу та його сприйняття. Ключовою опозицією, що визначає особливості подібного структурування є опозиція «свій – чужий». Означена опозиція має онтологічне підґрунтя та входить у систему опорних пунктів свідомості та етносвідомості. Її поява зумовлена психологічними та фізіологічними особливостями людини, що детермінують особливості пізнання людством дійсності та процеси етносоціальної категоризації. Опозиція «свій – чужий» пов'язана також із процесом етнічної стереотипізації, внаслідок якого утворюються етнічні стереотипи, відбувається етнічна диференціація та ідентифікація представників своєї та чужої етнічності. Опозиція «свій – чужий» відбивається в мові та мовленні, на що, зокрема, вказують народний епос, легенди, прислів'я і приказки тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні засобів актуалізації опозиції «свій – чужий» і етнічних стереотипів у різних типах англомовного дискурсу.

Література:

1. Андреева Г.М. Психология социального познания. Москва : Аспект Пресс, 2000. 288 с.
2. Гнатенко П.И., Павленко В.И. Этнические установки и этнические стереотипы. Днепропетровск : издательство ДГУ, 1995. 200 с.
3. Егорова А.И. Введение в этническую психологию : Учебное пособие. Якутск : Издательство Якутского ун-та, 2000. 106 с.
4. Коп Н.С. Психология предрассудка. О социально-психологических корнях этнических предрассудков. *Новый мир*, 1966. № 9. С. 187–201.
5. Крысько В.Г. Социальная психология : Учебное пособие. Санкт-Петербург : «Питер», 2001. 312 с.
6. Левин-Стросс К. Структурная антропология. Москва : Наука, 1983. 535 с.
7. Поршнев Б.Ф. О начале человеческой истории. Проблемы палеопсихологии. Москва : Мысль, 1974. 640 с.
8. Селіпанова О.О. Опозиція «СВІЙ – ЧУЖИЙ» в етнотермінології (на матеріалі українських прислів'їв). *Мовознавство*, 2005. № 1. С. 26–34.
9. Rothwell J.D. Telling It Like It Isn't: Language Misuse and Malpractice. Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1982. 342 p.
10. Secord P.F., Backman G.W. Social Psychology. New York : Academic Press, 1964. 69 p.
11. Urban P. A Person and a Community from the Linguistic Point of View. London : Allen and Unwin, 1989. 678 p.

Kushch E., Osuhovska G. The role of the opposition "us – them" in ethnic worldview

Summary. The article describes the role of the opposition "us – them" in creating ethnic worldview. The definitions of the notions of "worldview", "linguistic view of the world", "ethnic worldview" are given in the article. The ontological essence of the opposition "us – them" and its connection with the processes of ethnic categorization and stereotypization is also revealed in the article. Such processes determine ethnically based perception and differentiation of ethnic communities.

The notion of the "worldview" is abstract and multi-dimensional. It reveals the complex of knowledge and ideas of a human being about the world. The term "linguistic view of the world" is used to denote the representation of such knowledge and ideas in a language and with the help of it means. The notion of the "ethnic worldview" is used to designate ethnically stipulated and structured view of the world, as well as opinions and beliefs of representatives of an ethnic community about themselves and other ethnic groups.

The process of forming of such opinions and beliefs is based on the opposition "us – them". The opposition has ontological basis, predetermined by psychological and physiological features of a human being, the division of his/her mind into two cerebral hemispheres that determines bipolarity of the processes of perception and categorization of the world and its representatives. The opposition "us – them" also determines ethnic and social division of the world revealed in the processes of ethnic differentiation and identification.

The opposition "us – them" is connected with the process of ethnic stereotypization. This process belongs to basic processes of ethnic and social categorization, the result of which is revealed in ethnic stereotypes. Such stereotypes actualize opinions and beliefs about social, cultural, moral, mental, physical and other features of ethnic groups and their representatives. Autostereotypes reveal opinions about representatives of native ethnic group, while heterostereotypes contain information about representatives of other ethnic groups or communities. Ethnic differentiation and identification is always made by comparing and contrasting of representatives of alien and native ethnic group. That is why heterostereotypes and autostereotypes are interconnected.

The content of ethnic stereotypes and the opposition "us – them" depend on social, cultural, economic, historical, political conditions of development of ethnic communities and relations between them. The opposition "us – them" is verbalized in language and speech.

Key words: autostereotype, heterostereotype, differentiation, identification, ethnic worldview, linguistic view of the world, the opposition «us – them».

